

Anouk ten Peze

onderzoekt creatief
schrijven in het onderwijs

INTERVIEW **RIAN VISSER**

is de nieuwe Kinder-
boekenambassadeur

OP DE COVER **Jeska Verstegen**

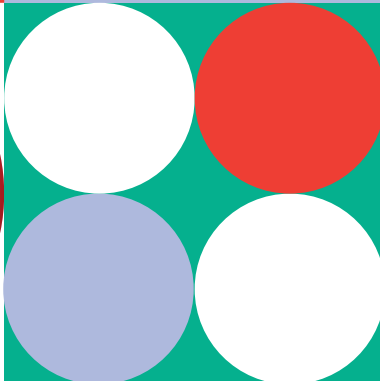
met haar ingetogen,
spannende stijl

**STEL
CREATIEF
SCHRIJVEN
CENTRAAL**
Wetenschappelijk
onderzoek

8
**KINDEREN
NIET VOORLEZEN
ZOU STRAFBAAR
MOETEN ZIJN**
Kinderboeken-
ambassadeur
Rian Visser

22
15-18 jaar
**INTERVIEW
ZONDER KOP**
Erna Sassen
wint Boon

7
Lezen en verder lezen
Iedere maand is anders

10
**Afscheid van een
eervol ambt**
oud-Kinderboeken-
ambassadeur
Martijn van der Linden

12
0-6 jaar
Blikveld

14
6-12 jaar
**'Ook ik wist meteen dat
dit de winnaar was'**
Woutertje Pieterse Prijs

16
6-12 jaar
Blikveld

18
12-15 jaar
**'De bewijsdrang is
goddank weg'**
Schrijversjubileum
Sjoerd Kuyper

20
12-15 jaar
Blikveld

24
15-18 jaar
Blikveld

26
'Wij gaan 5B verslaan'
Prikkelers

28
**'Wij kijken 's avonds
naar Feyenoord'**
Passie voor taal:
Martijn Huntjens

30
'Ik houd van woorden'
Lotje IJzermans
over lezen

32
**'Ik ben uit die benauw-
de cirkel ontploft'**
Atelierbezoek
Jeska Verstegen

34
**Leesbevorderaars
over de praktijk**

35
**Chaos, Picasso en
een leesverslag**
Column Frank Nellen

36
**Agenda & mededeling
Stichting Lezen**

Foto: Keke Keukelaar

AFSCHEID

‘De bewijsdrang is goddank weg,’ zegt Sjoerd Kuiper in het mooie interview dat wij ter gelegenheid van zijn vijftig-jarig schrijversjubileum met hem hadden. Het gaf me een gevoel van herkenning. Bewijsdrang kan je veel brengen, maar het kan je op een gegeven moment ook gaan tegenstaan of het kan simpelweg wegebben. Dat laatste geldt voor mij.

Op 15 augustus neem ik, na exact vijftien jaar directeur geweest te zijn, afscheid van Stichting Lezen en mijn collega’s.

De ambities waarmee ik aan deze baan begon heb ik mede dankzij mijn toegewijde en ambitieuze collega’s meer dan kunnen waarmaken. De politiek neemt de onvoldoende prestaties van Nederlandse kinderen en jongeren op taal- en leesvaardigheid serieus. Lees-

bevordering heeft prioriteit en er wordt flink in geïnvesteerd, zowel vanuit cultuurbeleid als vanuit onderwijsbeleid. Mede daardoor bestaan er nu goede en effectieve leesbevorderingsprogramma’s: BoekStart, BoekStart in de Kinderopvang en de Bibliotheek op school van po tot pabo. Dankzij forse investeringen vanuit het Masterplan Basisvaardigheden kunnen we deze programma’s de komende jaren flink uitbreiden en doorontwikkelen, waarmee de stap naar effectief leesonderwijs op meer scholen gemaakt kan worden.

Tel daarbij op het professionele en toegewijde team van Stichting Lezen en het kenniscentrum dat stevig staat, en zie, ik kan met een gerust hart vertrekken.

Binnenkort zit ik mijn laatste redactievergadering van tijdschrift *Lezen* voor, het derde nummer van 2024 is het laatste nummer dat onder mijn hoofdredactie verschijnt. Ik zal het missen, de goede en gedreven redactie, de enthousiaste redactievergaderingen en het werken aan het kwartaalblad voor leesbevordering en literatuureducatie van Stichting Lezen, dat met zijn inhoud wil informeren en inspireren. Ik wens u veel leesplezier en inspiratie. En: op naar mijn laatste nummer!

Gerlien van Dalen
directeur-bestuurder Stichting Lezen

“
**IK KAN MET
EEN GERUST
HART
VERTREKKEN**

Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie, uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen *Lezen* gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam.
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofredacteur
Gerlien van Dalen

Eindredactie
Annemarie Terhell
Eva Gerrits

Redactie
Daan Beeke
Maarten Dessing
Eva Gerrits
Mirjam Noorduijn
Annemarie Terhell
Desirée van der Zander

Medewerkers aan dit nummer
Frank Nellen
Anne Stalinski
Elisabeth Tijssen
Wupke van der Torren

Ontwerp & art direction
Erik olde Hanhof
Judith Schoffelen

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Jeska Verstegen

Abonnementen
Abonnementenbeheer
adreswijziging, abonneren
of opzeggen tijdschrift
Lezen? Vul het formulier
in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift *Lezen*
0172 476085 (tijdens
kantooruren) of info@spabonneeservice.nl

© juni 2024
Stichting Lezen

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698.

De inhoud van *Lezen* is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Projecten met dit icoon zijn mogelijk gemaakt door Stichting Lezen.

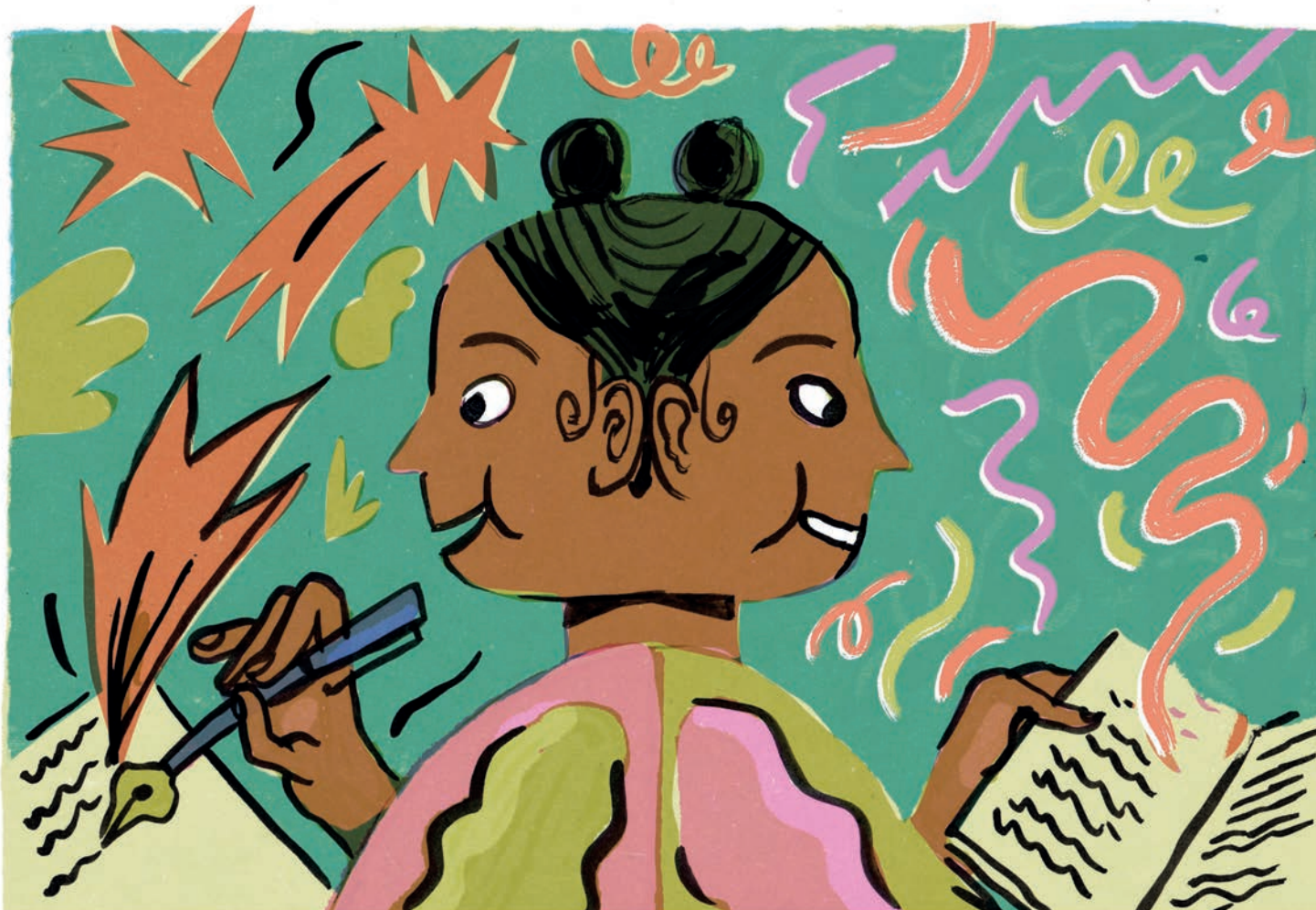

@stichtinglezen

lezen.nl

Stichting Lezen is de drijvende kracht achter de leesbevordering in Nederland. Zij genereert kennis over lezen en verbindt partijen die er samen voor zorgen dat kinderen en jongeren goede en gretige lezers worden en blijven.

Stel creatief schrijven centraal

Veel aandacht voor creatief schrijven is er niet in de bovenbouw van het middelbaar onderwijs. En dat gaat ten koste van het schrijf- en leesplezier, signaleerde leraren-opleider Anouk ten Peze toen ze zelf nog voor de klas stond. Ze besloot te promoveren en te onderzoeken wat er gebeurt als je leerlingen wél creatief schrijven onderwijst. Verbetert dan hun tekstkwaliteit? En ook hun motivatie?

Tekst Mirjam Noorduijn
Illustraties Anne Stalinski

'S

chrijfonderwijs is een van de leukste onderdelen van het vak Nederlands: het is

intensief om te geven, maar door wat leerlingen schrijven, leer je iets over hen – het geeft je een inkijkje in hun gedachte- en gevoelswereld. Ik ben zelf een enorme lezer: ik houd van gedichten, romans, krantenartikelen – maar dus ook van teksten van leerlingen.'

Anouk ten Peze (1974) weet waarover ze spreekt. Voordat ze anderhalf jaar geleden lerarenopleider Nederlands op de Hogeschool van Amsterdam werd, gaf ze ruim twintig jaar les in het voortgezet onderwijs. Op een gegeven moment merkte ze – samen met haar vakcollega's – dat leerlingen hun enthousiasme voor het schrijven kwijt waren geraakt. En dat ze er ook niet goed in waren. Dat gold vooral voor de bovenbouw: 'Dan hebben we het over zo'n vijftien jaar geleden,' vertelt Ten Peze. 'Ik gaf toen les op het Montessori Lyceum in Amsterdam. In de onderbouw, waar we relatief veel creatieve schrijfofdrachten gaven, vonden leerlingen schrijven best leuk en zaten ze op niveau. Maar in de bovenbouw, waar we weinig aan creatief schrijven deden omdat het niet in het curriculum zat, veranderde dat dus. Dat verschil liet mij niet meer los. Toen zo'n negen jaar geleden de mogelijkheid zich voordeed, heb ik bij de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek een promotievoorstel ingediend.'

Creatief schrijven zit nog steeds niet in het curriculum.

Is dat ooit anders geweest?

'Of het vóór het invoeren van de tweede fase eind jaren negentig deel uitmaakte van het curriculum, en in hoeverre het terugkwam in de dagelijkse lespraktijk, durf ik niet te zeggen. Maar feit is wel dat er toen nog een centraal schriftelijk eindexamen schrijfvaardigheid was waarbij je óók een opstel mocht schrijven. In de tweede fase is dat eruit gehaald en verplaatst naar het schoolexamen. In de eindtermen zijn ook geen doelen geformuleerd ten aanzien van creatief schrijven. Alles draait tegenwoordig om het kunnen schrijven van een betoog of beschouwing. Er wordt met schrijven meestal volgens heel vaste structuren geoefend: schrijf een pakkend begin,

maak dan een bruggetje naar het onderwerp, formuleer een standpunt en dan argument één, twee, drie enzovoorts... We leren leerlingen teksten te schrijven als een soort invulformulier. Natuurlijk vinden ze dat niet leuk om te doen. En natuurlijk levert dat supersaaie teksten op.'

Waarom is het zo belangrijk dat leerlingen naast zakelijke teksten ook creatieve teksten leren schrijven?

'We moeten leerlingen weer laten ervaren dat je plezier in taal kunt beleven. Het is een misvatting dat jongeren geen verbeeldingskracht meer zouden hebben en niet van verhalen houden: ze gamen, ze kijken series, films... Maar door de manier waarop ze Nederlands krijgen onderwezen, leren ze niet meer hoe leuk het is om vanuit je verbeelding met taal nieuwe werelden te scheppen. Dat mentale plezier vind ik heel belangrijk. Daarnaast, de maatschappij vraagt steeds meer om creatieve denkers, om mensen die met innovatieve oplossingen komen. Als je aan die eis tegemoet wilt komen, zul je jonge mensen wel moeten trainen in creatief denken.'

“ Betere schrijvers worden betere lezers en vice versa

Creatief denken klinkt breed, wat versta je daar eigenlijk onder?

'Iets is creatief als het origineel is en bij de situatie past. Een architect kan bijvoorbeeld een origineel schoolgebouw ontwerpen, maar als er geen klassen van dertig leerlingen in passen, is het niet geslaagd. Hetzelfde geldt voor een tekst: als leerlingen een kort verhaal moeten schrijven, moet het niet alleen origineel zijn, maar ook een kort ver-

haal. Daarbij kan de creativiteit enerzijds tot uiting komen via de inhoud – waarbij ze een beroep op hun verbeeldingskracht moeten doen – en anderzijds via de vorm, de structuur en het taalgebruik. Zakelijke teksten kun je trouwens ook creatief vormgeven, door bijvoorbeeld beeldspraak te gebruiken, of een spannende opening te schrijven.

En creativiteit kan je dus trainen?

'Het berust op een misverstand dat je of creatief bent, of niet. In mijn proefschrift verwijs ik naar een door de wetenschap gehanteerde schaal die van minimaal, via een beetje, tot professioneel en tot slot tot uiterst creatief gaat. Dat je op allerlei niveaus creatief kunt zijn, is belangrijk om leerlingen bij te brengen. Net als wiskunde, kun je creativiteit oefenen en er beter in worden, bijvoorbeeld door leerlingen divergent te leren denken, door ze te leren ideeën te genereren. Daarbij moet je die divergente denkopdracht natuurlijk wel afstemmen op de taak.'

Hoe ben je in je onderzoek te werk gegaan?

'Eerst heb ik een studie gedaan om inzicht te krijgen in wat het verschil is tussen zakelijk en creatief schrijven: in hoeverre verschillen de argumentatieve en creatieve schrijfprocessen van elkaar, en in hoeverre komen ze overeen? Daartoe hebben we twintig bovenbouwleerlingen uit de vierde en vijfde klas havo en vwo na schooltijd vier zakelijke en vier creatieve teksten laten schrijven. De tekstkwaliteit heb ik laten beoordelen door verschillende leraren Nederlands, en de schrijfprocessen heb ik vastgelegd met het registratieprogramma Inputlog. Daaruit bleek dat leerlingen veel sneller schrijven en veel minder reviseren als ze creatief schrijven; daarnaast werden de teksten langer. Anders gezegd: als ze creatief schrijven, schrijven ze in een flow. Wat er bovendien uitkwam: leerlingen die zichzelf creatief vinden én die schrijven leuk vinden, schrijven betere teksten en vooral betere creatieve teksten. Deze uitkomsten heb ik gebruikt voor mijn vervolgstudie, waarbij twee middelbareschoolklassen een cursus korte verhalen schrijven kregen en twee klassen een cursus zakelijk schrijven van elk zes lessen, waarna ze de cursussen nog een keer in omgedraaide volgorde kregen aangeboden.'

WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

De kracht van creatief schrijven

En de tekstkwaliteit was na de serie creatieve schrijflessen meer verbeterd dan na de serie zakelijke?

‘Dat zou een te makkelijke conclusie zijn. Na het eerste deel gingen de leerlingen na de cursus korte verhalen inderdaad betere verhalen schrijven. Maar na het omdraaien van de lessen-series, konden we die verbetering van de creatieve tekstkwaliteit niet vinden. Best gek, want de klassen hadden precies dezelfde cursussen gehad. Wat in ieder geval wel duidelijk naar voren kwam, is dat de zakelijke teksten beter werden als leerlingen eerst creatief schrijven hadden gevolgd, terwijl de klassen die met de zakelijke lessenserie begonnen waren, daarin niet vooruitgingen. Dus als je beide cursussen zou willen geven op school, kan je het beste beginnen met creatief schrijven. Heel opvallend was ook dat leerlingen die zichzelf creatief vinden en positief tegenover schrijven staan, duidelijk beter werden in hun schrijven. Er valt dus winst te behalen als je aan het creatieve zelfbeeld en de schrijfmotivatie van leerlingen werkt.’

Maar hoe doe je dat in de praktijk?

‘De kunst is om niemand te verliezen. Wij zijn daarom begonnen met een metacognitieve les waarin we met leerlingen praatte over vragen als: wat is creativiteit eigenlijk, vind je jezelf creatief en denk je dat je dit kunt leren? Het is goed om zo’n les af te sluiten met een divergente denkopdracht. Zo leer je leerlingen te associëren, verbinden en fantaseren. Bijvoorbeeld, welke concepten kan je verzinnen die in het verlengde van het woord appel liggen? Daarna kan je dan beginnen met divergent denken voor de daadwerkelijke schrijfopdracht.’

Wat ik tijdens mijn onderzoek echt leuk vond om te ervaren, is dat de meeste leerlingen enthousiast meedoen. Soms kon je tijdens het schrijven een speld horen vallen. Dat had ik in eerste instantie niet verwacht. Natuurlijk is er altijd wel een enkeling die vastloopt – toch bleek uit de vragenlijst die ze na afloop hebben ingevuld, dat zelfs degenen die er aanvankelijk geen gat in zagen, positiever tegenover creatief schrijven stonden dan voor de lessen-series. Wat ze vaak fijn vinden, is de vrijheid die het ze geeft. Ze kunnen gewoon lekker schrijven, zonder dat de tekst direct goed of fout is.’

Je sluit je onderzoek af met een meta-analyse van dertien studies, waaruit blijkt dat de tekstkwaliteit verbeterd als leerlingen fictieve teksten krijgen voorgeschoteld. Is meer aandacht voor creatief schrijven dan niet dé manier om het leesniveau op te krikken?

‘[lachend] Dé manier weet ik niet, maar creatief schrijven kan zeker op een positieve manier aan het leesniveau en –plezier bijdragen. Hoogleraar Taal & Communicatie Huub van den Bergh en gerenommeerd vakdidacticus Tanja Janssen [assistent professor aan de Universiteit Amsterdam, red.] hebben indertijd onderzoek gedaan waarbij ze leerlingen een creatieve tekst lieten schrijven voorafgaand aan het lezen van een literaire tekst. Die leerlingen toonden meer verhaalwaardering en verhaalbegrip en ze lazen met meer emotionele betrokkenheid dan degenen die niet eerst een eigen verhaal hadden geschreven. Maar je kunt het ook omdraaien: dat je literaire teksten of korte verhalen als voorbeeld aanbiedt, en leerlingen daarna een creatieve tekst laat schrijven. Er is nog meer onderzoek nodig, maar het lijkt erop dat betere schrijvers betere lezers worden, en vice versa. Daarom pleit ik voor integratie van alle verschillende onderdelen van Nederlands. Het vak is nu behoorlijk opgeknapt en dat is heel jammer: uiteindelijk zijn schrijven, lezen en vertellen niet los van elkaar te zien. Nu de eindtermen worden herzien, verwacht ik overigens wel dat die fragmentatie eraf zal gaan. Creatief schrijven kan daarin een hele relevante, verbindende rol spelen.’ ●

Anouk ten Peze
Creative writing: Thinking beyond the standard text; Teaching high school students to write original texts. Universiteit van Amsterdam, Research Institute of Child Development and Child Education

Met creatief schrijven aan de slag

SchrijfLab.nl is een initiatief van hoogle-raar Vroegmoderne Nederlandse Letterkunde Els Stronks en dichter en componist Michel Hamel. De gratis te gebruiken website biedt gevarieerde schrijf oefeningen voor leerlingen van twaalf tot achttien, uit alle schooltypen. De leerlingen oefenen vooral met het omzetten van hun gedachten in taal. Wie dit goed wil doen, zo is het uitgangspunt van SchrijfLab, zal controle moeten krijgen over de inhoud (wat wil je zeggen?) en de vorm (hoe wil je het zeggen?). Alle oefeningen in SchrijfLab gaan zodoende over vaardigheden die vorm en inhoud leren vinden, met als doel het vergroten van het taalvermogen, het ontwikkelen van burgerschap door met taal een rol in de maatschappij te spelen, het leren onderscheiden en gebruiken van genres, het kennismaken met thema's en daarover leren schrijven, en het ontplooiën van creativiteit door talige oplossingen voor denkproblemen te leren vinden. SchrijfLab is ontwikkeld aan de Universiteit van Utrecht in samenwerking met de Akademie van Kunsten van de KNAW en met subsidie van het ministerie van OCW.

Bij de verhalenwedstrijd Er Was Eens schrijven leerlingen in het vmbo en studenten van het mbo een eigen verhaal. Aan het begin van het gecombineerde lees- en schrijfonderwijsprogramma ontvangen alle deelnemende leerlingen en studenten een leesboek dat past bij hun niveau en beleveniswereld. Een bekende schrijver geeft vervolgens een gastles, waarna de leerlingen en studenten in zeven lessen aan de slag gaan met lezen en schrijven onder leiding van de eigen docent. De klassenwinnaars sturen hun verhaal vervolgens naar de Er Was Eens-vakjury, die een winnaar kiest. Bovendien worden alle ingezonden verhalen gebundeld en aan de deelnemers uitgereikt. Er Was Eens is een programma van de literair-educatieve organisatie Passionate Bulkboek, en wordt mogelijk gemaakt door Stichting Rotterdams Hulpfonds voor het Onderwijs, gemeente Rotterdam en het Nederlands Letterenfonds.

SchrijfLab.nl;
erwaseens.nu/over-er-was-eens

Voor wie meer wil lezen over schrijfonderwijs is er sinds kort het boek **Opdat wij schrijven**, onder redactie van Renske Bouwer, Micha Hamel, Suzanne van Norden, Jeroen Steenbakkers en Els Stronks. Pica, € 31,95 (zie p. 24, 25).

IEDERE MAAND IS ANDERS

LEZEN & VERDER LEZEN

Het jaar rond met
seizoensboeken

Dichter bij de seizoenen

Bette Westera &
Henriette Boerendans (ill.)
Gottmer, € 18,99

8+

Tekst Mirjam Noorduijn

Seizoenen

Blexbolex
Clavis, € 9,95

7+

De veelzijdige Franse illustrator en striptekenaar Blexbolex won in 2011 als eerste buitenlander het Gouden Penneel voor zijn kijkboek *Seizoenen*. De rudimentaire, grafische prenten in klare lijn en jarenvijftig-/zestigkleuren bieden een associatieve, verrassende ontdekkingstocht door lente, zomer, herfst en winter, en zijn een lust voor het oog.

Seizoensboeken voor kinderen zijn er altijd al geweest, in alle vormen en maten. Ze zijn een ideale kennismaking met het ritme van de natuur, en daarmee met de kringloop van leven en dood.

Dat geldt zeker ook voor *Dichter bij de seizoenen* van Gouden-Griffelwinnaar Bette Westera en illustrator Henriette Boerendans. Zoals de dubbelzinnige titel al verradt, dicht Westera in dit fraai vormgegeven boek het jaar rond, met voor elk seizoen en elke maand een passend gedicht. Daarbij vervaardigde Boerendans paginavullende houtsnedes in de voor haar zo kenmerkende krachtige, sobere stijl.

Voor ieder maandgedicht maakte ze een unieke prent. Zo zie je bij maart een aandoenlijk lam, verwijzend naar het 'knotje witte wol met roze oren' uit 'Lentedans'; staat er een wiegende zonnebloem naast het gelijknamige augustusgedicht; en ligt er een egel in zijn 'veilige bedje van blad' bij 'Winterslaap' (november). Voor de vier seizoenen vertrok Boerendans steeds vanuit hetzelfde landschap, wat de veranderingen in de natuur treffend benadrukt. Bloemen en dieren komen en gaan, en met het verglijden van de tijd verglijden ook de kleuren. Zacht lentegroen gaat over in een warm rozerood, dan in een somber bruinpaars en tot slot in een helder winterblauw, waardoor je de landschap-spreads steeds vanuit een ander perspectief bekijkt. Schijnbaar als vanzelf brengt Boerendans zo de rijke gedichten van Westera en de veranderende natuur die zij daarin bezingt tot leven.

Wat het fraai vormgegeven *Dichter bij de seizoenen* onderscheidt van andere seizoenenboeken, is dat alle gedichten in een andere versvorm zijn gegoten: Westera verzong bijvoorbeeld een spicht (naar een idee van Drs. P) bij de maand mei, een Japanse tanka bij augustus, een kwatrijn bij september en een haiku (ook Japans) bij ieder seizoen: 'Zoemende bijen/ en geen wolkje aan de lucht/ Zo is de zomer'. Voor wie geen idee heeft hoe een haiku en die andere versvormen in elkaar steken, volgt aan het einde van het boek een toegankelijke uitleg, waarbij alle gedichten en prenten nog een keer worden herhaald: geheel passend bij het principe van de seizoenen.

Dit gaat nooit voorbij

Octavie Wolters
Ploegsma, € 18,99

14+

Zilveren-Penseelwinnaar Octavie Wolters wandelt in twaalf maanden het jaar rond – door bos, langs akkers, over velden – en gaat in gesprek met zichzelf en de vogels die ze onderweg ziet, onder het motto 'misschien is de essentie van geluk wel een vogel'. Bij de twaalf troostrijke mijmerteksten maakte ze evenzoveel wonderschone paginagrote linsneden.

Ik wou dat ik een vogel was

diverse auteurs & Frann
Preston-Gannon (ill.)
Ploegsma, € 39,99

8+

In deze prachtig uitgegeven bloemlezing vind je voor elke dag van het jaar een op de natuur geïnspireerd gedicht. Ondertussen voeren paginagrote kleurenillustraties je aan de hand van veranderende landschappen en dieren ongemerkt langs de seizoenen. Een unieke en levendige rondreis door het Nederlandse dichtlandschap en de natuur, voor nu en altijd.

Het verhaal van de wortelkindertjes

Sibylle von Olfers,
vertaling Ineke Verschuren
Christofoor, € 16,95

4+

Zolang het winter is, slapen de wortelkindertjes met de lieveheersbeestjes, torren en andere kevertjes onder de grond. Maar als de lente komt, wekt Moeder Aarde ze en komen ze naar buiten. Deze klassieker uit 1906 vertelt op een sprookjesachtige manier over de wisselende seizoenen en de natuur. Met gedetailleerde illustraties in zachte aquareltinten.

“ Niet voorlezen zou strafbaar moeten zijn

Rian Visser is de zevende Kinderboekenambassadeur. De benoeming beschouwt de schrijfster als de kroon op al haar inspanningen voor de leesbevordering. De komende twee jaar wil ze het instituut zo zichtbaar mogelijk maken.

Heb je gearzeld toen je werd gevraagd als Kinderboekenambassadeur?

‘Vanaf het moment dat Jacques Vriens in 2013 de eerste werd, was het mijn grote droom om het zelf te zijn. Drie jaar geleden heb ik Stichting Lezen zelfs gemaild: als er zoiets bestaat als een lijstje kandidaten, mag ik er dan op? Dus toen ik werd gevraagd om te solliciteren, vroeg ik meteen: met hoeveel schrijvers praten jullie? En was ik opgelucht dat ik de enige was. Nu niets verpesten, dacht ik bij mezelf.’

Waarom wilde je het zo graag?

‘Ik doe altijd al veel aan leesbevordering. Maar als Kinderboekenambassadeur heb je de instituties achter je. Sta je ook meer in de spotlights. Dus kun je meer bereiken.’

Wat betekent ‘veel aan leesbevordering doen’?

‘Sinds er bijvoorbeeld digiborden zijn, maak ik digibordlessen. Maar waarom zou ik die alleen gebruiken voor die keren dat ik zelf in scholen ben – hooguit twee keer per week? Door dat via een nieuwsbrief gratis te verspreiden, geef ik leerkrachten handvatten om zelf een les te geven over poëzie schrijven of het maken van een boek. Die nieuwsbrief heeft in al die jaren een vrij groot bereik gekregen: twaalfduizend adressen.’

Hoe is dat zo gekomen?

‘Toen ik net was gedebuteerd, vertelde ik in klassen over mijn boeken. Maar dat werden er steeds meer. Zo werd de les wel erg vol en opsommerig. Het was ook vermoeiend om steeds over mezelf te praten. Het leek me leuker te vertellen over het schrijven en kinderen daarbij te betrekken, door ze te laten klappen op het ritme van een gedicht of zo. Al doende verzoon ik allerlei nieuwe werkvormen. Dat zit gewoon in me, ik kom ook uit een onderwijsnest. En ik vind het leuk die ideeën verder te verspreiden. Dat had ik al toen mijn kinderen jong waren, dat ik zelf spellen bedacht en die verkocht aan [spellenfabrikant, red.] Jumbo.’

Welke nieuwe werkvormen?

‘Raadgedicht. Door één woord in een gedicht weg te laten, wordt het een

Ik wil bestaande activiteiten versterken en discussiëren over het belang van lezen

puzzel die als vanzelf de drang oproept om iets met de tekst te doen. Een andere werkvorm is Fantasierhaal: al voorlezend laat ik elementen weg, die kinderen dan tekenend kunnen invullen – zodat er net zoveel verhalen ontstaan als er kinderen in de klas zitten.’

Vind je leesbevordering behalve leuk ook belangrijk?

‘Natuurlijk. Kinderen krijgen veel te weinig ruimte voor creatief schrijven, terwijl het belangrijk is om niet alleen te kunnen spellen en schrijven, maar daarmee ook te ontdekken wie je bent. Ook lezen is daar belangrijk voor. En als kinderen beide doen, stimuleert dat elkaar. Van zelf schrijven wordt lezen leuker, van lezen wordt de drang om te schrijven groter.’

Welke voorganger vond je een inspirerende Kinderboekenambassadeur?

‘Jacques Vriens, die opiniestukken schreef in de krant en er bij pabo’s op aandrong dat studenten meer zouden moeten lezen. Hij was voor mij het zichtbaarst als Kinderboekenambassadeur. Ik denk dat buiten de bubbel van kinderboekliefhebbers nog te weinig mensen weten dat deze functie bestaat. Deze groep zou ik juist willen bereiken.’

Ligt jouw beleid voor de komende twee jaar in die lijn?

‘Ik wil geen nieuwe initiatieven nemen,

er gebeurt overal al ontzettend veel. Ik wil daarom vooral bestaande activiteiten versterken en discussie voeren over het belang van lezen – juist door zo zichtbaar mogelijk te zijn als Kinderboekenambassadeur. Zo wil ik graag de sociale-mediakanalen zelf beheren, zodat die persoonlijker worden. Mensen zullen zo een band met de functie kunnen krijgen en ook vaker reageren.’

Wat nog meer?

‘Interviews houden met mensen achter al die initiatieven: van de Voorlees-Express tot BoekStart – om daarover te schrijven op die kanalen. En ook opiniestukken schrijven, bijvoorbeeld om te betogen dat er boetes moeten komen voor volwassenen die niet voorlezen. Als je kinderen niet kleedt en voedt, is dat ook strafbaar. Maar niet voorlezen is net zo’n erge verwaarlozing. Ik méén het niet, dat van die boetes, maar zo lok je wel discussie uit. Ik hoop bij uitstek die volwassenen te bereiken die nog niets met lezen hebben, maar er wel van doordrongen moeten raken dat ook zij een maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben om hun kinderen voor te lezen. Of om de ouders van het buurjongetje te helpen, van wie ze zien dat dat nooit wordt voorgelezen.’ ●

Rian Visser (1966) heeft een sterke drang om zelf iets te maken. Haar boekenkasten heeft ze daarom zelf getimmerd. Haar boeken geeft ze, dankzij een opleiding grafische vormgeving, vaak zelf vorm. Maar vooral schrijft ze. Sinds haar debuut in 1999 heeft ze ‘120, 130 boeken gemaakt’ – hoeveel precies weet ze niet uit haar hoofd. Bekende titels van haar zijn *Blitz!*, *Robotoorlog* en het prentenboek *De steen en de tijd*. Voor haar poëziebundel *Alle mensen van de wereld* ontving ze de Zilveren Griffel en Gouden Poëziemedaille.

Afscheid van een eervol ambt

Groepsportret

Op de kinderboekenposter zijn bijna honderdvijftig bekende figuren uit verschillende kinderboeken opgenomen, naast elkaar zittend op een grote trap. Alsof ze samen op school zitten en Martijn van der Linden een groepsfoto van ze heeft gemaakt. Madelief heeft haar groene pet op, Dik Trom zit achterstevoren op zijn ezel, Vieze Lies steekt haar tong uit en Iep vliegt door de lucht. Bij de poster zijn ook lessuggesties gemaakt die via de qr-code op pagina 11 zijn te downloaden. Alle basisscholen hebben een pakket ontvangen met daarin drie exemplaren. Nabestellen kan via lezen.nl/publicaties/kinderboekenposter

Voor afgezwaaid Kinderboekenambassadeur **Martijn van der Linden** is de tijd voorbijgevlogen. Twee jaar geleden trad hij aan met een aantal ambitieuze plannen waarmee hij het geïllustreerde kinderboek onder de aandacht wilde brengen. Bij zijn afscheid presenteerde hij een poster met honderdvijftig kinderboekenhelden.

Hoe heb je je ambassadeurschap ervaren?

‘Als heel inspirerend en bijzonder. In het begin was het even zoeken, maar na verloop van tijd kwam het op gang. Ik heb zoveel mensen ontmoet, lezingen gegeven en daarnaast projecten opgezet, zoals het Voorleeslintje. De uitreiking daarvan is steeds ontzettend leuk en bijzonder geweest. Dat project is echt boven verwachting geslaagd.’

Welke voorlezers heb je met een lintje onderscheiden?

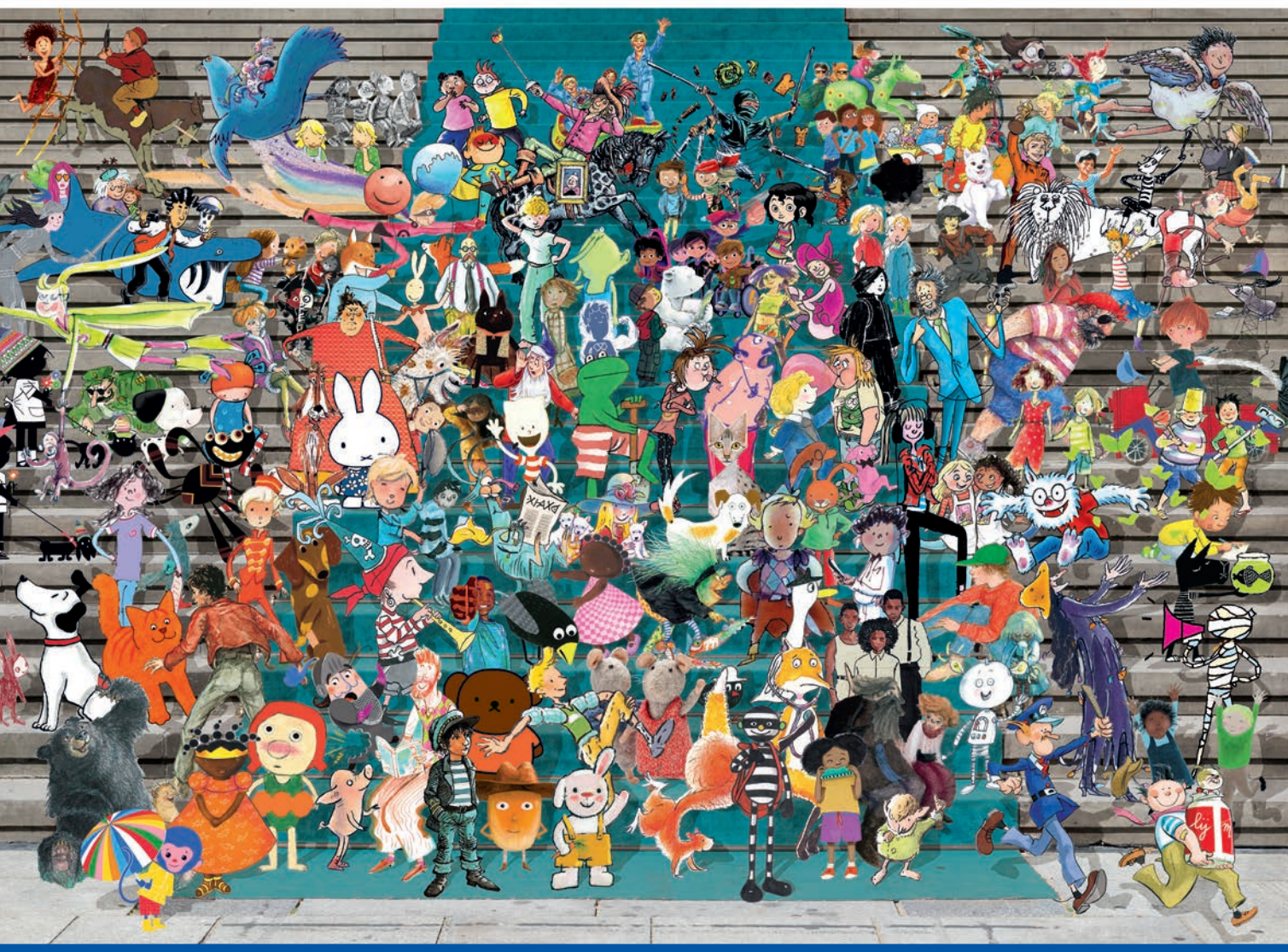
‘Bij elke voorlezer hoort een verhaal en die verhalen zijn heel verschillend. Via de website van de Kinderboekenambassadeur kon iedereen zelf een kandidaat aandragen. Daar zaten veel bijzondere, persoonlijke mails tussen – het was best lastig om daaruit te kiezen. De ene keer werd het een opa die zijn liefde voor voorlezen van generatie op generatie had doorgegeven. Een andere keer was het een leerkracht die haar eigen klas enthousiasmeerde met zelfverzonnen verhalen en daarnaast ook regelmatig voorlas in het AZC. Steeds was de uitreiking een feestelijk moment: een feestje met familieleden, met leerlingen.’

Waarom vind je het zo belangrijk om voorlezers in het zonnetje te zetten?

‘Voorlezen doe je alleen omdat je het zelf fijn en goed vindt om te doen, maar niet omdat je daar erkenning voor gaat krijgen. Zo was er een meester in Uden, die al vijftientig jaar lang voorlas aan zijn klas, iedere dag. Dat zijn zoveel voorleesmomenten, je kunt het je haast niet voorstellen. Bij de uitreiking waren zijn leerlingen heel trots en kwamen ook de leerlingen van groep zeven en acht de klas in om voor hem te klappen. Je zag hem stralen. Het is heel fijn om op zo’n manier iemand te kunnen belonen voor iets wat hij gewoon iedere dag doet. Het is iets waarvan je hoopt dat zoveel mogelijk mensen het gaan doen.’

Wat waren de hoogtepunten van de afgelopen twee jaar?

‘Dat is moeilijk kiezen, maar het juryvoorzitterschap van De Nationale Voorleeswedstrijd vond ik fantastisch. De finale is een gekkenhuis met een zaal vol enthousiaste kinderen. Alle klassen hebben spandoeken bij zich om hun voorlezer aan te moedigen. Als je je afvraagt: wordt er nog wel gelezen in Nederland, dan is dit toch het bewijs.’

De eerste keer wist ik niet wat me overkwam, het was zo overweldigend.'

En verder?

'Alle lezingen die ik heb gegeven op pabo's, op scholen en op evenementen. Ik begon twee jaar geleden met een nogal theoretisch verhaal over hoe illustraties de leesbeleving kunnen ondersteunen, maar gaandeweg heeft zich dat ontwikkeld tot een heel interactieve lezing over waar lezen en tekenen samenkomen. Daarin vertel ik wat je kunt doen met tekeningen aan de hand van boeken, en andersom: hoe je creatieve opdrachten kunt geven na het lezen van prentenboeken, waardoor het veel beter beklijft. Het fijne is dat ik hier ook na het Ambassadeurschap mee verder kan gaan. De lezing blijft te boeken via De Schrijverscentrale.'

Je hebt afscheid genomen met een poster. Wie kun je daarop zien?

'Er staan bijna honderdvijftig kinderboekenkarakters op, allemaal van Nederlandse tekenaars. Zo is de poster een eerbetoon aan wat ons land allemaal te bieden heeft op het gebied van kinderboekenhelden. Die poster wilde ik van het begin af aan realiseren, maar

bleek veel meer werk dan ik dacht. Ik heb met 28 uitgeverijen contact moeten hebben over de rechten. Dat was een hoop communicatie, niet echt mijn tak van sport, maar het heeft wel een poster opgeleverd waar ik heel trots op ben en waarvan ik hoop dat hij op veel plekken komt te hangen: in schoolgangen, in bibliotheken. Ik hoop dat kinderen er veel personages op gaan herkennen, dat ze ook nieuwe karakters gaan ontdekken en op die manier weer nieuwe boeken gaan lezen, gaan herlezen en er met elkaar over gaan praten.'

Als kers op de taart won je ook nog de Boon voor kinder- en jeugdliteratuur samen met Erna Sassen voor *Neem nooit een beste vriend*.

'Ja, dat was echt fantastisch, ik had dat nooit durven hopen. Dat het een young-adultboek is, maakt de bekroning extra speciaal. Ik geloof namelijk niet dat er een bovengrens in leeftijd zou moeten zijn voor geïllustreerde boeken. Als je meer boeken voor vijftienplussers zou illustreren, kun je ook de huidige generatie aan het lezen krijgen, is mijn overtuiging. Tekeningen kunnen bijdragen aan het bereiken van nieuwe mensen die anders minder snel

een boek pakken. Ze kunnen een boek aantrekkelijker maken en ook iets toevoegen aan de leesbeleving. Dat dit boek nu de Boon heeft gewonnen is voor mij een bevestiging dat dat inderdaad kan voor deze leeftijd.'

Met wat voor gevoel heb je deze twee jaar afgesloten?

'Met een blij en trots gevoel. Het was hartstikke leuk om dit te mogen doen. Ik heb veel mensen kunnen bereiken met een positief verhaal over lezen en tekenen en dat die twee elkaar kunnen versterken. Ik hoop dat dat ertoe heeft bijgedragen dat er meer over illustraties wordt gepraat en naar wordt gekeken. Ook voor mijzelf was het een drukke, maar nuttige tijd. Ik heb vaak buiten mijn eigen comfortzone moeten treden om dingen te doen die niet allemaal even makkelijk en vanzelfsprekend waren, maar waar ik veel van heb geleerd.' ●

Laat de poster tot leven komen en scan de QR-code, voor activiteiten die u met uw klas kunt doen.

Lekker eigenwijs

Het Prentenboek van de Kinderboekenweek wordt dit jaar geïllustreerd door Noëlle Smit. **De vierling op de vensterbank** is geschreven door Erik van Os en Elle van Lieshout en gaat over de eigenwijze Rosa. In de vensterbank kweekt zij vier plantjes die, als ze groot genoeg zijn, de grond in moeten. Haar moeder neemt ze mee naar de moestuin, maar daar is Rosa niet blij mee. In de moestuin staat alles schots en scheef door elkaar en er zijn ook nog eens slakken en rupsen. Daarom trekt ze haar eigen, strakke plan. Noëlle Smit is sinds 1999 een veelgevraagd illustrator van jeugdboeken en won in 2021 een Zilveren Penseel met **Vuilnisvarkens Job en Bob** (met tekst van Tjibbe Veldkamp). Het Prentenboek is tijdens de Kinderboekenweek van 2 tot en met 13 oktober te koop voor € 7,99 in de boekwinkel.

BOER BORIS EN DE DINO

Museum Naturalis presenteert dit najaar een unicum: een tentoonstelling waarin een kudde van vijf Triceratops te zien zal zijn. Daarbij verschijnt ook het prentenboek *Boer Boris en de dino*.

Boer Boris en de dino

Ted van Lieshout & Philip Hopman (ill.)
Gottmer,
€ 14,99 (3+)
Naturalis.nl

Met drie enorme hoorns, een opvallend nekschild, een gewicht van 5.500 kilogram en een lengte van bijna tien meter domineerde de Triceratops zo'n 67 miljoen jaar geleden de moerassen van Noord-Amerika. Een team van Naturalis groef in Wyoming, VS, zo'n 1200 botten van deze reusachtige planteneters op tijdens een operatie die tien jaar in beslag

nam. Het resultaat van deze megaopgraving wordt dit najaar tentoongesteld. Speciaal voor deze expositie maakten Ted van Lieshout en Philip Hopman het themaprentenboek **Boer Boris en de dino**. Daarin gaat de kleine boer het land op voor de suikerbieten-oogst, maar loopt de ploeg vast. Een reusachtig bot in de grond blijkt de ploegenschaar te blokkeren. Na opgraven vindt Boer Boris honderden botten, compleet met schedel, en besluit hij Naturalis te bellen. 'Triceratops. De kudde van Naturalis' is vanaf 17 oktober te zien in Leiden. Tijdens de zomermaanden zijn de vijf triceratopsen los van elkaar te bewonderen in verschillende bibliotheken en natuurmusea in Nederland.

Verzin en teken met Bob Popcorn
Maranke Rinck & Martijn van der Linden (ill.)
Querido,
€ 12,99 (6+)

CREATIEF MET BOB POPCORN

Hoe kijkt Bob Popcorn als hij verliefd is, of boos? In het doeboek **Verzin en teken met Bob Popcorn** nemen schrijfster Maranke Rinck en illustrator Martijn van der Linden de kinderen mee op een creatief avontuur. Door middel van opdrachten die variëren van het tekenen van een strip tot het schrijven van een dialoog, willen zij kinderen aanzetten tot creativiteit. Over het ontstaan van dit doeboek vertelt Van der Linden: 'Wij hebben altijd enorm veel plezier in het maken van de **Bob Popcorn**-boeken en hopen dat je daar als kind zoveel mogelijk van meekrijgt. Dat je moet lachen, creatief durft te denken en hopelijk ook zelf durft te gaan schrijven en tekenen.'

BELEVINGSBIEB APP

Samen met een groep plusleerlingen ontwierp Marieke Baten, leerkracht van EC 't Sparrenbos in Rosmalen, een bijzondere tool: de Belevingsbieb app, waarin gebruikers elkaar kunnen enthousiasmeren voor boeken.

'Onze school doet elk jaar mee met de First Lego League, een internationale techniekwedstrijd,' vertelt Marieke Baten over dit project. 'Een van de onderdelen daarvan is het innovatieproject, met een wisselend maatschappelijk thema. Dit jaar was de opdracht: hoe kun je anderen met behulp van kunst en techniek meenemen in jullie gemeenschappelijke hobby? Onder onze leerlingen bleek lezen een gedeelde liefhebberij te zijn; ze zijn allemaal gek op boeken. Omdat hun klasgenoten niet allemaal even graag lezen en er tegenwoordig veel over te doen is, vonden we dat een mooi uitgangspunt voor de wedstrijd. Als onderzoeksvraag hebben wij genomen: hoe kunnen we meer kinderen met behulp van kunst en techniek inspireren om vaker mooie boeken te lezen? Zo kwamen we uit op de Belevingsbieb.'

Animaties en tekeningen

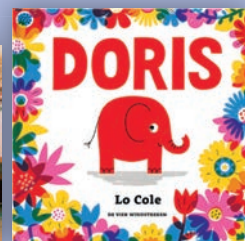
Met hulp van ouders realiseerde team De Sparrenbots een tool waarin de beleving van boeken centraal staat. 'We hebben ervoor gekozen om geen geschreven recensies te plaatsen, maar uit te gaan van de ervaring met een boek. Dat kan in verschillende vormen: animaties, tekeningen met geluid erbij, of beeld dat is gecreëerd met AI. De leerlingen van groep acht hebben tijdens de handvaardigheidslessen hun favoriete boek vertaald naar een kunstwerkje dat nieuwsgierig maakt naar het boek. Een deel van dat werk hebben we in onze Belevingsbieb app geplaatst.'

Prototype

Tijdens de regionale finale won team De Sparrenbots de Innovatie Project Award. Baten: 'Het is nu nog een prototype, maar we hopen heel erg dat we dat in de toekomst een echte app kunnen realiseren. Daarom zijn we op zoek naar partijen die ons kunnen ondersteunen in dat traject.'

WINNAARS van de LEESPLUIM

MAART

Iedereen reageert anders op een kietelaanpak. De poes vindt het heerlijk om gekieteld te worden. De eekhoorn rent hard weg. De wolf krijgt bij voorbaat de slappe lach. De neushoorn voelt het niet eens. En de leeuw? Die laat brullend zijn tanden zien. **Ga je mij kietelen** van Mies van Hout is een ontdekboek voor dreumesen en peuters dat steeds verrast, want als je de flapjes optilt blijken alle dieren anders te reageren. Het zijn net mensen (Gottmer, 1+).

APRIL

Thuis van Mark Janssen won de Sardes Leespluim van april. In dit grootformaat prentenboek zonder woorden landt een ruimtewezen in de jungle en sluit daar vriendschap met een meisje. Ze laat hem de apen, de cheeta's en de diepzee zien, wijst hem het dorp en ze brengen samen de nacht door onder de sterren. Volgens de jury is het een boek dat om invulling vraagt en dat vragen oproept. Hoe word je vrienden met iemand als jouw taal voor die ander onbegrijpelijk is? (Lemniscaat 4+).

MEI

De hoofdpersoon uit **Doris** van Lo Cole houdt niet van opvallen, maar is knalrood. Best onhandig. Dus stampt het olifantje boos door het boek, op zoek naar een plek waar ze minder opvalt. Zo belandt ze in een bloemenweide, een vinkenzwerm en een school gekleurde vissen. 'Een boek vol humor, woordgrapjes, felle kleuren en een rijke woordenschat: snauwen, dartelen, dwalen en ploeteren,' schrijft de jury (De Vier Windstreken, 4+).

WOUTERTJE PIETERSE PRIJS

juryvoorzitter
Rik van de Westelaken

“Ook ik wist meteen dat dit de winnaar was

Mark Janssen, Tjibbe Veldkamp en Rik van de Westelaken tijdens de prijsuitreiking in het Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum.

Waarom *De jongen die van de wereld hield* de Woutertje Pieterse Prijs heeft gewonnen? Juryvoorzitter **Rik van de Westelaken** vertelt wat de zes genomineerde boeken dit jaar de beste kinder- en jeugdboeken maakte. En waarom deze jeugdroman van Tjibbe Veldkamp erbovenuit stak.

Het juryvoorzitterschap van de Woutertje Pieterse Prijs was voor Rik van de Westelaken niet zomaar een erebaantje. De televisiepresentator is al zijn hele leven een fanatieke lezer. Zodra de juryleden – anders dan hij kenners van de kinder- en jeugdliteratuur – een boek bestempelden als kanshebber voor een nominatie, las hij daarom gretig mee. Ook grasduinde hij veel in inzendingen die zijn nieuwsgierigheid prikkelden. ‘Het was voor het eerst sinds mijn eigen jeugd dat ik op deze schaal kinderboeken heb gelezen,’ vertelt hij. ‘Soms spreek ik weleens een jeugdboek in als luisterboek. *De GVR*, het kinderboek van Yuval Noah Harari, een paar titels van Edward van de Vendel en Dolf Verroen. Maar van Anna Woltz bijvoorbeeld had ik nog nooit iets gelezen – toch al jaren een grote naam.’ De hernieuwde kennismaking smaakte

absoluut naar meer. ‘Nederlandse schrijvers durven zoveel. Kinderen met autisme, kinderen die in armoede opgroeien – ik kan me niet herinneren dat die op dezelfde manier in boeken voorkwamen toen ik negen jaar was. In *Madelief* wordt racisme bijvoorbeeld alleen op de achtergrond behandeld, nu zetten schrijvers zulke thema’s centraal in verhalen, die vaak erg spannend, grappig of heel levendig zijn.’ Hoewel hij in het juryrapport van de Woutertje Pieterse Prijs al de lof zong van de zes boeken die dit jaar kwamen bovendrijven, gaat Van de Westelaken graag dieper in op de nominaties.

De spin en de sleutel
Anna Woltz
‘Laten we dan met dit boek beginnen. Vanaf de eerste scènes was ik erdoor gegrepen. Elena, een van de twee

hoofdpersonen, knipt in de trein haar haar af. Je bent meteen nieuwsgierig naar wat haar drijft om zoiets radicaals te doen. Maar als lezer krijg je slechts langzaam antwoorden. Dat is een heerlijke manier van vertellen. En het is ook met zoveel humor geschreven.

Ik vind het knap hoe authentiek Elena en Atlas, de andere hoofdpersoon, omgaan met hun problemen, zoals de shit die je op sociale media over je heen kunt krijgen. Woltz onderschat hun begrip van de wereld niet – vaak groter dan wij denken – maar geeft hun ook een dosis naïviteit mee, die past bij dertien- en veertienjarigen die zich niet helemaal kunnen voorstellen hoe verdorven volwassenen soms zijn. Ze zijn heel realistisch.’

Een slijmzoen voor je oma
Matthijs Meeuwssen & Paco Vink (ill.)

‘Matthijs Meeuwssen schrijft heel speels over dieren in de diepzee waar je anders alleen in biologieboeken iets over vindt. Dieren die ik echt niet kende. Goed, het zeepaardje bijvoorbeeld wel, maar dan niet de bijzondere kenmerken ervan: dat het mannetje zwanger wordt. Door een klein zinnetje als “Je zou kunnen zeggen dat het een foutje is” word je effectief uitgenodigd om je daar oprecht over te verwonderen. Maar je kunt je de tekst van dit boek eigenlijk niet voorstellen zonder de werkelijk adembenemende illustraties

Dat **Van de Westelaken** (1971) voor tv zou gaan werken, bleek al vroeg. Op zestienjarige leeftijd begon hij bij omroep Kersenland in Uden. Later werkte hij bij de lokale omroep AT5 voor Amsterdam en de NOS. Sinds 2018 is hij voor AVROTROS vaste presentator van *EenVandaag* en

Wie is de Mol? Ook in de boekenwereld is hij geen onbekende meer. Hij spreekt al tien jaar luisterboeken in, waarmee hij in 2022 een Storytel Award won als Beste Voorlezer. Ook leidde hij verschillende jury's. Dit jaar leidt hij de jury die bepaalt wie het Boekenweekgeschenk van 2025 schrijft.

van Paco Vink. Deels gemaakt met de computer, weet ik inmiddels, om de dieren natuurgetrouw af te beelden, maar zo beeldend, zo aantrekkelijk. Ik snap wel dat een van de jonge presentatoren bij *De Taalstaat*, toen we live in de uitzending de winnaar bekendmaakten, zei nu iets te willen doen met de diepzee.'

Maksie Mathilde Stein & Jan Jutte (ill.)

'Maksie is een spannend en grappig boek voor eerste lezers. Het is dan ook vrij eenvoudig geschreven: korte zinnen, niet te ingewikkelde woorden. Maar het

is een erg oorspronkelijk verhaal waarin je diepere lagen kunt vinden. Het gaat over een klein hondje in de dierenwinkel dat een politiehond wil worden, maar voor wie alleen oude vrouwtjes interesse hebben. Dat is eigenlijk een protest tegen de hokjesgeest. Het laat kinderen op een luchtige manier zien dat je best iemand anders kan zijn dan anderen denken dat je bent.

En ja, dit is wéér een ander boek dan de vorige twee. Veel meer dan bij de Gouden Strop voor beste thriller, waarvan ik ooit juryvoorzitter was, moet je appels met peren vergelijken. Maar als je kijkt naar de originaliteit en kwaliteit van de tekst kun je best én YA én gedichtenbundels én non-fictie beoordelen. Zeker als er, ook meer dan bij de Gouden Strop, zoveel hoogstaande boeken worden gemaakt.'

Het touw en de waarheid Marco Kunst & Jeske Verstegen (ill.)

'Marco Kunst vertelt het verhaal van Kyra en Ylan. De eerste verft stoffen op een eiland in het zuiden, de tweede woont in een klooster op een rotseiland in het noorden. De poëtische, filosofische, rijke zinnen passen perfect bij hun magisch-realistische reis, waarin je wordt uitgenodigd om voorbij het verhaal te kijken en zelf na te denken over de vragen waar de hoofdpersonen mee worstelen. Het boek is ook helemaal af. Aan het einde zijn een paar pagina's leeg gelaten om net als Kyra unieke kleuren of net als Ylan nieuwe woorden te verzamelen.'

fantastische vondst, maar het is ook een perfecte aanleiding om vragen te stellen als: wie ben je eigenlijk zelf? Want in de wereld van *Umbrador* zegt je bijzondere schaduw iets over je magische talent. En dus over je identiteit.'

De jongen die van de wereld hield Tibbe Veldkamp & Mark Janssen (ill.)

'Maar van dit boek wist ook ik meteen dat het de winnaar was. Het gegeven waarmee het boek opent: Adem die tot leven komt als mogelijke jongen op het moment dat zijn ouders elkaar ontmoeten – zo verrassend. Het is een van de beelden die me de rest van mijn leven bijblijven. Net als bijvoorbeeld het moment dat hij met zijn vader met blauwe verf door de stad rent.

De jongen die van de wereld hield is een überromantisch verhaal. Je voelt vanaf het begin dat het Adem lukt om zijn ouders voorgoed bij elkaar te krijgen. Maar het werkt, omdat Tibbe Veldkamp het situeert in een winterse wereld waarin iedereen gebukt gaat onder een dictatoriaal regime. Het is als één lichtpuntje in een verder grauwe, Oost-Europees aandoende wereld. En Adem is zo innemend, je gunt hem zo hard een goede afloop. Veldkamp schreef het boek zoals hij het zich voor zijn ogen zag afspelen, als een film, vertelde hij. En zo leest het ook. Het vermogen van het boek om je mee te slepen is onwaarschijnlijk groot.' ●

Umbrador Marieke Smitshuis & Jeske Verstegen (ill.)

'Veel fantasy ken ik niet. Ja, *Harry Potter*, waar ik ooit zeer van genoot. Bij Marieke Smitshuis herkende ik eenzelfde oorspronkelijkheid en eigenheid om

een onbekende wereld te creëren waarvan je als lezer toch denkt dat het precies klopt. Zolang je erin rond dwaalt, accepteer je alles. Ook de behoorlijk gruwelijke dingen die Jinna overkomen. De hoofdpersoon wordt bepaald niet gespaard. En *Umbrador* is meer dan een spannend verhaal. Een meisje zonder schaduw is in al zijn eenvoud al een

KIPPEN GEKTE

Over de kip valt meer te vertellen dan je zou denken, ontdek je als je door **Het grote kippenboek** bladert. Dat het dier afstamt van de Archaeopteryx, bijvoorbeeld, een oervogel met klauwen. Dat wilde kippen vroeger in de Aziatische jungle leefden. En dat de huiskip ruim drieduizend jaar geleden via Thailand en China in India terechtkwam en naar Afrika uitvloog, waar de Egyptenaren hem voor het eerst afbeeldden op een tempelmuur. Maar behalve met de geschiedkundige en biologische feitjes, de

kippensprekwoorden en de culturele wetenswaardigheden maakt **Het grote kippenboek** vooral indruk vanwege de linsneden. De kippenrassen zijn enorm gedetailleerd weergegeven, de boslandschappen heel sfeervol en de fladder- en vliegbewegingen ongeëvenaard knap nagebootst. Achter in het boek wordt uitgelegd hoe Jan Hamstra zijn illustraties maakt: door alle veertjes en grassprietjes weg te snijden, en de afdrukken in te kleuren op de computer.

Het grote kippenboek

Jan Hamstra (ill.)
& Evelien de
Vlieger
Lannoo,
€ 27,99 (10+)

Lezen met Keti Koti

In **Manie Schaafijs** vertelt Zindzi Zevenbergen het verhaal van Francisco, de overgrootvader van illustrator Hedy Tjin die als jongeman het paradijselijk Madeira verlaat, terechtkomt op een suikerrietplantage in Brazilië en vervolgens zijn geluk beproeft als schaafijsverkoper in Suriname. Een interessante familiegeschiedenis met informatieve tekstblokken, stripachtige dialogen en uitbundige viltstiftillustraties (De Harmonie, 11+).

Luister naar je vrije hart, leert Virginia van een wijze oudere vrouw. Geen eenvoudige opgave voor een meisje dat in

slavernij op een plantage leeft, maar met haar opstandige karakter en buitengewone krachten weet ze toch in verzet te komen. Ida Does dook in de archieven en liet in **Virginia** haar verbeelding los op een meisje dat echt heeft bestaan. Met tekeningen van Daniëlle Nijboer (Querido, 10+).

Tijdens het maken van het tv-programma **Geboeid** deed presentator Dwight van der Vijver ontdekkingen rond de geschiedenis van zijn voorouders. Dat inspireerde hem tot het schrijven van **Doni en de kracht van de blauwe veer**, waarin een elfjarige Afrikaanse jongen als slaaf wordt verkocht en terechtkomt in Suriname. Met illustraties van striptekenaar Floor van het Nederend (Querido, 10+).

LEZERS GEZOCHT

In de **Jonge Beckman** bekronen kinderen het mooiste historische jeugdboek. Elk jaar buit een jeugdjury zich afwisselend over boeken voor acht tot en met twaalf jaar en twaalf tot en met vijftien jaar. In 2024 zijn boeken voor de basisschoolleeftijd aan de beurt. De juryleden lezen tijdens de zomervakantie de zes boeken van de shortlist van de Thea Beckmanprijs. Begin september komen zij bijeen voor een juryvergadering, waarin zij met elkaar beslissen welk boek de Jonge Beckman verdient. Kinderen tussen de acht en twaalf jaar die graag lezen kunnen voor 19 juni 2024 solliciteren naar een juryplek via de website van Archeon. De winnaar van zowel de Thea Beckmanprijs als De Jonge Beckman worden op 14 september bekendgemaakt en bekroond. Het prijzengeld voor beide winnaars is gelijkgetrokken naar 1.250 euro.

archeon.nl/nl/jonge-beckman.html

Voorlees- kampioen

Fedde Ebbing uit Kollumerzwaag van basisschool de Stapstien is De Nationale Voorleeskampioen 2024. Hij las tijdens de finale op 22 mei voor uit *De Grote Vriendelijke Reus* van Roald Dahl en won daarmee deze eervolle titel.

Juichende schoolklassen, yells, spandoeken en veel muziek – de jaarlijkse finale van De Nationale Voorleeswedstrijd in TivoliVredenburg is altijd een uitbundig feest. Het niveau van de voordrachten was hoog dit jaar, vond de jury, bestaande uit schrijver Simon van de Geest, *NOS Jeugdjournaal*-presentator Annabelle Zandbergen en Kinderboekenambassadeur Rian Visser. De winnaar, Fedde, maakte bij de jury veel indruk: 'Fedde blijft dicht bij zichzelf, leest met een vleugje humor voor en durft ook rust te nemen, waardoor hij de aandacht van de luisteraar naar zich toetrekt.' Carmen de Vries uit Roden veroverde de tweede plaats; Sophia Klieckermann uit Almere kreeg de derde plek. Het aantal deelnemers lag weer hoger dan voorgaande jaren. 3.569 scholen organiseerden een voorleeswedstrijd; in totaal deden 238.714 kinderen uit groep zeven en acht van basisscholen uit heel Nederland mee als voorlezer of luisteraar. denationalevoorleeswedstrijd.nl

Ronja

de roversdochter

Voor wie opgroeide in de jaren tachtig is Ronja de roversdochter onlosmakelijk verbonden met de film van Tage Danielson (1984). De rovers van Mattis, die in hun blootje een duik nemen in de sneeuw; roverhoofdman Mattis, die loeikwaad wordt als hij hoort dat aartsvijand Borka zijn buurman is geworden en het servies tegen de muren smijt – het zijn onvergetelijke scènes die op het netvlies gebrand staan. Bij de nieuwe verfilming van Astrid Lindgrens *Ronja de roversdochter* (1981) zijn de makers dicht bij het origineel gebleven, al zijn de vogelheksen en andere magische wezens door special effects een stuk levensechter en griezeliger geworden. In twaalf afleveringen laten zij zien hoe de vrijgevochten Ronja een

sterke band met de natuur ontwikkelt, hoe zij vriendschap sluit met Birk, de zoon van de aartsvijand van haar vader, en hoe daardoor de verhouding met haar vader Mattis op scherp komt te staan. De serie is opgenomen in Zweden en pas na voltooiing aangekocht door Netflix. Scriptschrijver Hans Rosenfeldt en regisseur Lisa James Larsson voegden aan hun bewerking een aantal verhaallijnen toe. Zo komt de markt van een naburig dorp in gevaar omdat de kooplieden steeds worden overvallen door de rovers. Twee vrouwelijke ridders worden naar het dorp gezonden om een einde te maken aan de roofovervallen. De eerste zes delen zijn te bekijken op Netflix, de overige afleveringen volgen later dit jaar.

MIEP DIEKMANN THESIS PRIJS

Elke twee jaar wordt de Miep Diekmann Thesisprijs uitgereikt aan de auteur van de beste masterscriptie in het veld van de jeugdliteratuurstudie. In 2024 is de prijs toegekend aan Willemijn Kranendonk, student aan de Tilburg University, die onder supervisie van Sara Van den Bossche onderzoek deed naar heksenvervolgung in middeleeuws Europa. De jury prijst de ambitie waarmee zij vier jeugdboeken, namelijk *Heksenkind* (1988) van Monica Furlong, *De amulet* (1995) van Simone van der Vlugt, *Een soort vonk* (2020) van Elle McNicoll en *The Nature of Witches* (2021) van Rachel Griffin aan een gedegen onderzoek onderwerpt. Volgens het juryrapport legt zij een overtuigende connectie tussen historische jeugdboeken over middeleeuwse heksenjachten en hedendaagse problematiek en presenteert zij een nieuw perspectief waarmee kritisch gereflecteerd kan worden op de ideologische en symbolische rollen van vrouwen-lichamen vandaag de dag. Het helder geschreven onderzoek is te downloaden via de website van IBBY. ibby-nederland.nl

SCHRIJVERS JUBILEUM

Sjoerd
Kuyper

Sjoerd Kuyper toont hoe het portret van zijn eigen grootvader model stond voor een tekening van Sanne te Loo in *De duik* (2014).

“DE BEWIJSDRANG IS GODDANK WEG

Tekst
en foto
Annemarie
Terhell

Sjoerd Kuyper is vijftig jaar schrijver en viert dat met een nieuw boek: *De Grote Vloed*. Zelf noemt hij het een ‘olijke dystopie’, een humoristisch boek waarin de aarde op een rampscenario afkoerst. ‘Er worden benen afgebeten, zodat je moet gillen van het lachen. En het loopt nog goed af ook.’

Als hij erover vertelt in zijn huis in Bergen is de drukproef nog niet gereed. Zijn ogen twinkelen. ‘Het wordt heel pittig,’ zegt hij geheimzinnig. ‘In zekere zin wordt het een vervolg op *Bizar*, omdat het een analyse is van de krankzinnige wereld waarin we leven. De onoplettendheid, de ploerterigheid van de mensen – dat zoekt een uitweg. De planeet aarde heeft er schoon genoeg van, die wil de mensen liever kwijt. Dus krijgen we rampen, bosbranden, ziektes en virusen. Uiteindelijk komt er de grote vloed waarbij er niets van de aarde overblijft, alleen het puntje van een grote berg, waar alle mensen naartoe gaan die het willen overleven. Maar niet iedereen wordt binnengelaten: er heerst een toelatingsbeleid dat enigszins vergelijkbaar is met dat van ons.’ Dat klinkt heftig, maar het is geen young adult, verzekert hij. ‘Het is voor goeie lezers vanaf een jaar of elf. Het gaat over de moderne maatschappij, over alle dingen die op dit moment in de wereld spelen, maar in verhevigde vorm. Met dit boek wil ik nog een keer mijn stem laten horen. Hopelijk biedt het hulp aan jonge mensen die om zich heen kijken.’

Buick Wildcat Convertible

Die jonge mensen heeft Sjoerd Kuyper hoog zitten. Sallie Mo uit *Bizar* leest *Hamlet* alsof het de *Donald Duck* is en heeft voor haar dertien jaar een hoop wijsheid paraat. Kos uit *Hotel de Grote L* weet met zijn zussen een hotel draaiende te houden. Wie zijn de hoofdpersonen van *De Grote Vloed*? ‘Moos, een jongen van veertien en zijn opa Leon. Moos heeft goed

opgelet en weet dat het bijna te laat is. Daarom redt hij zijn opa met een vlot en neemt hij zijn favoriete auto mee: een Buick Wildcat Convertible uit 1970. Met die auto kan hij zijn opa overtuigen om mee te gaan. Op zee komen ze gruwelijke dingen tegen. Niet voor niets heet het derde hoofdstuk: "Waarin zoveel gruwelijks gebeurt dat je het misschien beter kunt overslaan". Een "olijke dystopie" noem ik het, want het speelt in de nabije toekomst: 2029. Sciencefiction dus. Ik heb er lang over getwijfeld of ik niet mijn initia-len op het omslag zou verwerken. Ik heet Sjoerd Frans. [Lachend] SF Kuyper zou je dan krijgen.'

Jeugdjournaal en TikTok

Sinds *Hotel de Grote L* en *Bizar* lijkt het alsof je meer maatschappijkritisch gaat schrijven. Klopt dat? 'Ik ga steeds meer over het hier en nu schrijven, dat zeker. Zo gaat dat blijkbaar als je ouder wordt. Natuurlijk weet ik dat mijn boeken bijzonder weinig invloed hebben op wat er in de maatschappij gebeurt, maar toch. Zolang het nog kan, wil je iets doen. Misschien is het ook uit dankbaarheid omdat ik een alle Jezus mooi leven heb gehad. Iedere schrijver moet vanuit zijn hart schrijven. Mijn hart zegt mij dat ik moet laten zien hoe ik de wereld zie, wat er mis is en wat je eraan kunt doen. Iemand moet het doen: een boek schrijven waardoor je anders naar de wereld gaat kijken dan via het *Jeugdjournaal* of TikTok. Dat is de opdracht die ik mijzelf geef.'

Wereldproblematiek

Wat is er mis met het *Jeugdjournaal*? Dat wapent kinderen toch met kennis over de wereld? 'Het probleem is dat je alleen maar rottigheid ziet zonder dat je daar wat aan kunt doen. Willem Wilmink zei altijd: dan krijg je al die ellende over je heen en je kunt als kind niet eens een girootje overmaken.' Maar is wereldproblematiek in een boek dan minder erg? 'Dan doe je er iets mee. Denk maar aan de gebroeders Grimm, die waren nog veel gruwelijker. Als je begint met "Lang, lang geleden was er eens een land, hier ver vandaan," dan kun je daarin alles doen wat je wil, want het gaat niet over de echte wereld. In mijn verhaal redt een jongen van veertien de planeet Aarde, voorlopig althans – dat kan toch alleen in een boek!'

Playmobil en opera

Maantje schrijft een boek gaat over een lief meisje met een kamer die daverd van de kanonschoten. Als ze met haar poppetjes speelt, dan spat het bloed in het rond, dan rollen er koppen. Is dat hoe kinderlijke verbeelding werkt? 'Ik dacht bij het schrijven aan mijn zoon: die zong hele opera's als hij speelde met zijn Playmobil. Dan stond ik stiekem te luisteren. Het verhaal dat Maantje in dit boek schrijft, is trouwens voor de helft een verhaal dat ik zelf schreef toen ik elf was. Dat speelt zich ook af in Suriname, in de jungle. Inderdaad: ik denk dat kinderen veel kunnen hebben. Al die games die ze spelen zijn toch honderd keer erger dan wat Maantje verzint? Ik heb drie online recensies op het boek gehad, die er allemaal melding van maakten dat er zoveel geweld in staat. Dan denk ik:

“Iemand moet het doen: een boek schrijven waardoor je anders naar de wereld gaat kijken”

Sjoerd Kuyper

(Amsterdam, 1952) debuteerde op tweeëntwintigjarige leeftijd met een dichtbundel voor volwassenen bij de Bezige Bij. Vanaf 1985 richtte hij zich vooral op kinderboeken en won hij zevenmaal een Zilveren Griffel (voor *Robin en Suze*, *Het eiland Klaasje*, *Robin is verliefd*, *Sjaantje doet alsof*, *O rode papaver*, *boem pats knall*, *Hotel de Grote L* en *Bizar*) en in 1997 de Gouden Griffel voor *Robin en God*. In 2012 kreeg hij de Theo Thijssen-prijs voor zijn complete jeugdboeken-oeuvre. Naast boeken schrijft hij ook liedteksten voor musicals, teksten voor televisie en scenario's voor film. Zijn boeken *Hotel de Grote L*, *Mijn opa de bankrover*, *De rode zwaan* en *Het Zakmes* werden verfilmd.

De Grote Vloed

Sjoerd Kuyper
Hoogland &
Van Klaveren,
€ 19,90 (11+)

maak alle hoofden van kinderen eens open en kijk wat ze fantaseren, en in negenennegentig procent van de gevallen zie je dat er wordt geknokt. Dat hoort bij de ontwikkeling van een kind, dat is spannend, dat is jezelf uiten. Dat dat niet meer mag, is iets van deze tijd.'

Stratemakeropzeeshow

Bedoel je dat de wereld aan het vertrutten is? 'Als je zo oud wordt als ik dan merk je wel veranderingen. Je ziet pieken en dalen. Toen ik net begon met schrijven, had je *De Stratemakeropzeeshow* waarin alles met naam en toenaam werd benoemd. Kinderen werden opgestoot om zich te verzetten tegen de ouderen, dat was waar Annie M.G. Schmidt al mee begonnen was. Daarna kreeg je Burny Bos met die verrukkelijke films en boeken. Tot 2000 heb ik alles zien stijgen, daarna zakte het weer in. Niet de kwaliteit van de boeken, wel de vrijheid. Je moet nu op al je woorden letten. Als je ziet wat er met de boeken van Roald Dahl gebeurt... Van mij hoeft het niet. Maar ja, ik ga er niet over. Als ik schrijf, houd ik me niet in. Of misschien let ik wel een beetje op: je wil natuurlijk wel de taal van kinderen spreken. Als die taal verandert, dan pas je je wel aan. Als ik met mijn woorden een enorme muur bouw tussen mij en de lezer, dan doe ik dat niet. Mijn eerste woordje was ooit "ottedomme" – en mijn moeder was apetrots op me. Wat dat betreft ben ik redelijk grof in de bek opgevoed.'

Filmscripts

Ben je in de laatste jaren ook bewust losser gaan schrijven? 'Ik was vroeger heel serieus met het schrijverschap bezig. De bewijsdrang is nu goddank weg, daardoor kan de stijl ook losser worden. De vrolijkheid die je nog in je hebt, kun je om je heen strooien. Het schrijven van filmscripts heeft ervoor gezorgd dat ik mijn verhaal nu anders opbouw. *De rode zwaan* begint bijvoorbeeld met een ellenlange beschrijving van wat er gebeurt in een duinmeertje, pas na pagina veertig wordt het spannend – zo iets zou ik nu nooit meer doen. Je leert van film dat het begin moet staan, baf. Vervolgens wil iedereen weten hoe die situatie is ontstaan en dan ga je terug. Ik vond het zo ontzettend lekker toen ik ontdekte hoe films werken, dat ik dacht: dat kan in een boek ook.'

Vriendschap en vertrouwen

Die lijn zet zich door in *De Grote Vloed*? 'Dat hoop ik wel, ja. Het is een ongelooflijk humoristisch boek, er worden benen afgebeten, zodat je moet gillen van het lachen. En het loopt nog goed af ook. Uiteindelijk blijkt het opengaan van grenzen en landen een soort oplossing te bieden. Maar ik moet het niet uitleggen, want dan ga ik de woorden gebruiken die ik in het boek juist vermeden heb. Maar ik zie het zo: de grenzen in mensenhoofden, die moeten open. In wezen is *De Grote Vloed* een optimistisch boek over vriendschap en vertrouwen, want beide bestaan, ook in het echt. Al snap ik opa Leon ook als hij zegt: "Volgens mij heeft de evolutie er spijt van dat ze denkende dieren als de mens heeft laten ontstaan en is ze die fout in rap tempo aan het herstellen."'' ●

John Greens
*Schildpadden
tot in het
oneindige*

VERFILMD

Na de verfilmingen van *Een weef-fout in onze sterren*, *Het grote misschien*, *Let it Snow* en *Paper Towns* is er nu ook een bewerking van John Greens *Schildpadden tot in het oneindige* (2017). Hoofdper-soon in dit boek van de bekende Amerikaanse YA-auteur is de met een dwangstoornis worstelende, neurotische Aza (16). Samen met haar bijdehante hartsvriendin Daisy begint ze een zoektocht naar een van fraude verdachte verdwenen miljardair, hopend de gouden hon-

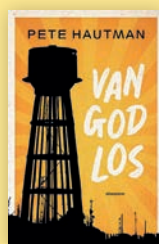
derdollartip van de politie te bemachtigen. Via diens al dan niet bewust achtergelaten raadselach-tige aanwijzingen komen ze zijn zoon Davis op het spoor, waarna zich een karakteristieke Green-romance ontwikkelt, vol onhandige toenaderingspogingen en gevatte dialogen met literaire verwijzingen. Maar of Aza en Davis elkaar uitein-delijk zullen krijgen is nog maar de vraag: onder Greens aan Schopen-hauer ontleende motto 'een mens kan doen wat hij wil, maar hij kan

niet willen wat hij wil', raakt Aza steeds verder verstrikt in haar dwanggedachten. En zal de zaak van de frauduleuze miljardair nu wel worden opgelost? Isabela Merced die eerder te zien was in de Green-film *Let it Snow* (2019) speelt de rol van Aza. De regie is in handen van Hannah Marks. *Schildpadden tot in het oneindige* is te zien via streamingsservice HBO Max.

Schildpadden tot in het oneindige
John Green,
vertaling
Aleid van
Eekelen
Gottmer,
€ 19,99 (13+)

LEESTIPS

Van God los (Ploegsma, 13+) van de Amerikaanse Pete Hautman gaat over Jason Bock die zich afzet tegen zijn vaders katholieke geloof door als grap zijn eigen religie te beginnen, met de plaatselijke watertoren als god. Het coming-of-age-verhaal won meerdere prijzen, maar leidde in de VS ook tot de nodige controverse onder gelovigen. Hautman voelde zich vervolgens genoodzaakt op de kritiek te reageren. Hij schreef op zijn website dat het boek met name gaat over 'hoe mensen – vooral tieners – omgaan met de vragen die opkomen als hun geloof (welk geloof dan ook) aan het wankelen wordt gebracht'. Daarnaast, zegt hij, gaat het over de impact die ideeën kunnen hebben, en hoe iets wat onschuldig begint gevaarlijk uit de hand kan lopen. De thematiek maakt Hautmans YA die al uit 2004

dateert, immer actueel. Dankzij Floortje Zwijtmans vertaling is het tragikomische verhaal nu ook in het Nederlands verkrijgbaar.

Niet minder spannend en verrassend is **Onder de brug** (Querido, 15+), de nieuwe YA van de Vlaamse Evelien de Vlieger, waarin Jowi (17) na een val van een betonnen brug in coma in het ziekenhuis belandt. Wat er precies is gebeurd weet niemand; het enige wat Jowi's vrienden zich van de noodlottige avond van het ongeluk kunnen herinneren is veel bier, een spelletje *truth or dare*, en Jowi die plots lag te bloeden. Of kan de zoon van de schooldirecteur opheldering bieden? Hij lijkt meer gezien te hebben dan hij vertelt... Een nachtelijke whodunnit over liefde, seks en het overschrijden van grenzen.

Jubileum

25 jaar kinderboeken bij Hoogland & Van Klaveren

Vijftientig jaar geleden verscheen bij Hoogland & Van Klaveren **Het kleine spookje Laban** van Inger en Lasse Sandberg. Het uit het Zweeds vertaalde prentenboekverhaal over Laban die samen met zijn spookouders in de kelder van kasteel Goedemorgenzon woont, was het eerste kinderboek in een fonds dat toen nog vooral uit (vertaalde) negentiende-eeuwse literatuur bestond.

Sindsdien is de kinderboekentak uitgegroeid tot het belangrijkste onderdeel van de door Frank van Klaveren en Arthur Hoogland opgerichte uitgeverij. Gevestigde namen uit binnen- en buitenland als Oliver Jeffers, Sjoerd Kuyper, Koos Meinderts, Daan Remmerts de Vries en Britta Teckentrup vonden er onderdak, en nieuwe talenten als Brenda Heijns (van wie binnenkort **Nachtfietser** verschijnt) en Jowi Schmitz.

Enkele hoogtepunten van de afgelopen 25 jaar: de prachtbundel met **Robin**-verhalen van Sjoerd Kuyper, **De schelmenstreken van Reinaert de Vos** van Koos Meinderts en **Alfabet** van Charlotte Dematons, en noemenswaardig zijn ook de fraaie non-fictie-uitgaven over jeugdliteratuur, zoals **Tekenaars; Kinderboekenillustratoren geportretteerd** (2010) van Joukje Akveld, **Burgzorgs blik** (2023) waarin Ricardo Burgzorg en Arjen Peters tonen hoe zwarte mensen in prentenboeken zijn afgebeeld sinds 1900 tot nu, en **Springlevend. Hoe klassieke boeken van betekenis veranderen** (2023) van Saskia de Bodt.

Lezen met je oren! is een nieuwe educatieve podcastserie van Passend Lezen, de bibliotheekservice voor mensen met een leesbeperking. De podcast is ontwikkeld voor leerkrachten en (ambulante) begeleiders in het speciaal onderwijs en reguliere basisonderwijs, en het voortgezet onderwijs waar leerlingen met een leesbeperking zitten. De serie biedt luisteraars de mogelijkheid om te ontdekken hoe aangepaste lectuur (zoals luisterboeken) het leesplezier kan vergroten. Ook is er aandacht voor effectieve methoden die het woordbegrip en de woordenschat kunnen verbeteren. Tot slot biedt de serie inzichten, tips en gesprekken met prominente kinderboekenschrijvers als Bibi Dumon Tak en Jacques Vriens, en wetenschappers, ervaringsdeskundigen en onderwijsprofessionals. **Lezen met je oren!** wordt gehost door Janneke Bakker en is beschikbaar via verschillende podcastplatforms, en via passendlezen.nl/podcast. Passend Lezen is een onderdeel van het stelsel van openbare bibliotheken.

De Leescyclus: boek en kaarten

De Leescyclus
Iris Kamp,
Yvette Janssen
Uitgeverij
Coutinho
€ 39,95

In 2019 maakten (onder anderen) lerarenopleiders Iris Kamp en Yvette Janssen in samenwerking met Stichting Lezen het handboek voor aankomende docenten in het vo en mbo, **Jeugdliteratuur en didactiek**. In het praktijkdeel staat De Leescyclus centraal. Dit didactische model dat draait om de ontwikkeling van de lezer, helpt de literatuurlessen zo in te richten dat leerlingen gestimuleerd worden te gaan lezen. De uitgangspunten: leesplezier, maatwerk en ervaringsgerichte didactiek, waarbij de docent de rol van coach heeft en leerlinggerichte, belevingsgerichte en persoonlijke doelen nastreeft. Het boek is nu aangevuld met twee kaartsensets die de basis vormen voor lesactiviteiten en boekgesprekken die het lezen bevorderen en leerlingen helpen hun literaire competentie verder te ontwikkelen. De kaarten sluiten aan bij alle vier de fasen van De Leescyclus: de inspiratie-, keuze-, lees- en verdiepingsfase. En ze zijn gekoppeld aan alle doelen van jeugdliteratuuronderwijs: kritisch denken, inzicht in emoties, zingeving, empathisch vermogen, horizon verbreden, verbeeldingskracht, verhaalanalyse en smaakontwikkeling.

BEKROONDE JEUGDLITERATUUR

Interview
Erna Sassen

INTERVIEW ZONDER KOP

Met *Neem nooit een beste vriend* won **Erna Sassen** samen met tekenaar Martijn van der Linden de Boon voor kinder- en jeugdliteratuur. Ze is er nog beduusd van. In haar huiskamer in Haarlem vertelt ze hoe moeilijk het schrijven voor jongeren is. 'Maar het is wel heerlijk dat ik via mijn personages zo ongenueanceerd kan zijn.'

Tekst en foto
Annemarie Terhell
Illustraties
Martijn van der Linden

'Ik ben nogal vermijdend,' legt Erna Sassen uit, terwijl haar kat een hap chocoladetaart probeert te bietsen. 'En ik ben ook nog eens een perfectionist en eigenlijk een enorme zeikerd. Ik vind het leuk om een gesprek over mijn werk te voeren, maar helemaal niet om in een krant of tijdschrift te staan. Het probleem is dat ik altijd heel lange antwoorden geef en als je die gaat inkorten, lijkt ik zo pertinent. Dan lees ik zo'n krantenkop later terug, zoals laatst in *De Standaard* "Ik ben de puberteit nooit ontstegen", en dan voel ik me daar helemaal niet happy bij.' Vooruit, die kop laten we dan weg, voor deze keer. Maar als winnaar van de Boon voor kinder- en jeugdliteratuur ontkom je natuurlijk niet aan media-aandacht. Helemaal geloven kan ze het trouwens nog steeds niet. 'Ik was ervan overtuigd dat we niet konden winnen. In de eerste plaats: het is geen kinderboek. Vijftienplus is een heel

moeilijke en kleine doelgroep, het schurkt tegen boeken voor volwassenen aan. Bovendien is mijn taal best grof en ontzettend niet-Vlaams. Dus toen bij de bekendmaking de titel van ons boek werd genoemd, dacht ik: ik heb het niet goed gehoord. We stapten het podium op, Martijn nam de papieren cheque aan en ik kreeg een uittreding. Het voelde alsof iemand me wakker zou gaan maken om te zeggen: "Erna, jij hoort hier niet, ga van dat podium af! Je hebt helemaal niet gewonnen!"'

Waarom zijn vijftienplussers zo'n moeilijke doelgroep?

'Ze lezen niet. En als ze wel lezen, dan liever Engels. Twee weken voor de prijsuitreiking was ik nog in Nijmegen voor een bibliotheekbezoek. Daar kwamen acht klassen met leerlingen die ontzettend goed waren voorbereid met workshops. Van tevoren hadden ze vragen over het boek ingeleverd, maar als zo'n vraag door de interviewster, schrijfster Marjolein Visser, werd voorgelezen, doken ze weg. Dan begon ik te vertellen, maar het bleef stil. Geen vragen, geen opmerkingen. Dan bekruipt me het gevoel dat ik ze lastigval. Het is natuurlijk een moeilijk onderwerp, seksualiteit. Daar praten ze niet over in een schoolsituatie. Maar als je nauwelijks respons krijgt, dan voelt dat heel schraal. Op de terugreis dacht ik bij mezelf: zal ik iets anders gaan doen? Dus deze prijs kwam op een heel goed moment.'

Je boek speelt zich af binnen een vriendengroep in een vmbo-klas. Hoe is dat ontstaan?

'Ik schrijf boeken over zestien-, zeventienjarige jongeren en ik merk bij schoolbezoeken dat die boeken vaak niet terechtkomen bij degenen voor wie ze bedoeld zijn. Omdat young adult niet gelezen mag worden voor de lijst in de bovenbouw van havo en vwo, terwijl daar juist de jongeren zitten die zichzelf erin zouden kunnen herkennen. En er misschien iets aan zouden kunnen hebben. Ooit was ik in een vmbo-klas en daar was een jongen die riep dat *Dit is geen dagboek* zijn lievelingsboek was. Hij wist elke vraag erover te beantwoorden. Dat vond ik zo tof! Aan het einde riep iemand: "Juf, u bent mijn

nieuwe mattie.” Ik dacht: misschien moet ik eens over het vmbo gaan schrijven. Die leerlingen mogen mijn boeken namelijk wel lezen in de vierde en het zijn grappige en vaak heel directe gasten.’

Hoe leef je je in zo’n klas in?

‘Door veel te observeren en onderzoeken, zowel online als in het echt. Een vriend van mij geeft les op een school hier in de buurt en nodigde me uit om achter in de klas te zitten. Dan luister ik naar al die gesprekken, dat is ontzettend grappig. “Rustig aan maar, meneer, komt goed,” zeggen ze dan, terwijl ze de boel op stelten zetten, capuchon over hun hoofd – zie je het voor je? Mijn zoon had ook van die stoere vrienden, mijn broer vroeger ook. Dan liepen ze door een museum en zei er een heel droog: “Bloot wijf. Links, weer een bloot wijf.” Geniaal. Als ik schrijf, probeer ik dat op te roepen. Dan loop ik met de ogen van een zestienjarige door het museum. Maar voor een deel is het ook gokken natuurlijk. Ik probeer de toon te vangen en laat sommige dingen checken door mensen die het kunnen weten.’

Is dat een techniek die je hebt overgehouden aan het toneelspelen?

‘Ik heb kleinkunst gedaan, dus in die zin ben ik geen echte acteur. Het zit denk ik vooral in mijn karakter om me in anderen in te leven. Dat deed ik van kind af aan al. Ik ben vaak een buitenstaander, en dan duurt het soms eindelijk lang voor ik weet wat ik vind. Daarom ligt schrijven mij zo goed: dan kun je lang nadenken. Als ik het dan heb opgeschreven, word ik soms midden in de nacht wakker en denk ik: “Dat was echt heel ongenueanceerd!” En dan ga ik het weer veranderen. Maar niet te veel, want ik vind het ook juist heerlijk dat ik via mijn personages ongenueanceerd kan zijn. Dingen die ik niet begrijp, daar kan ik via iemand als hoofdpersoon Joshua mijn woede over kwijt.’

Welke onderwerpen frustreren je het meest?

‘Oorlogen en de klimaatramp uiteraard, maar dat is zo groot dat ik er tot nu toe niet over kan schrijven. Een van mijn grootste frustraties is hoe mensen zich onderling kunnen gedragen. Dat

“ IK DURF NIKS. DAAROM BEN IK SCHRIJVER GEWORDEN

meisjes worden blootgesteld aan sextortion; dat vrouwen in veel godsdiensten slecht worden behandeld. Groepsgedrag vind ik ook verschrikkelijk. Mensen die zwijgend toekijken en niet ingrijpen. Als iets niet oké is, dan moet je je bek opentrekken. Niet dat ik dat meteen doe, ik durf niks. En ik reageer ook nog eens secundair. Daarom ben ik schrijver geworden.’

Dus daarom is Lindsey, die beschadigd is geraakt op social media en zich daarom enorm uitdagend gedraagt, een belangrijk personage?

‘Zeker. En daarom was Zivan zo belangrijk in *Zonder titel*. Lanya Basir, de pleegdochter van Mirjam Oldenhavé, stond model voor haar. Zij werd uitgehuwelijkt in Irak, maar dat kon ik destijds niet zeggen, dat het over haar ging. Dat was te gevaarlijk. En over Lindsey: het beeld dat Joshua van haar heeft – dat ze het met iedereen doet – dat klopt niet. Dat ontdekt hij pas als ze voor hem gaat poseren. Dat vind ik zelf altijd heel fijn: dat je mening over mensen soms wordt omgedraaid omdat ze zomaar iets doen wat je niet had voorzien. De meeste mensen blijken leuke en mooie eigenschappen te hebben wanneer je ze leert kennen. Er zijn zoveel geweldige mensen in de wereld die vanuit overtuiging de wereld beter willen maken. Dat kan mij echt ontroeren.’

Dit boek gaat over seks, heb je eerder gezegd. Er wordt inderdaad veel over gepraat, maar gaat het daar eigenlijk wel echt over?

‘Meer over de aanloop ernaartoe. Ik wilde een realistisch verhaal maken over liefde, relaties en seks. Kijk,

jongeren halen tegenwoordig ontzettend veel informatie van internet en dat beïnvloedt hen enorm. Als het eerste wat je op je elfde van seks ziet porno is, dan heb je een verwrongen beeld van de werkelijkheid. Daarom dacht ik bij dit tweede boek: nu ga ik verder met Lindsey, want dan kan ik het daarover hebben. Maar eigenlijk is dit nog steeds een aanloop, dus er komt een deel drie. Ik vind het helemaal niet gemakkelijk om over seks te schrijven, maar je kunt er wel goed grappen over maken.’

Die humor is belangrijk voor je?

‘Die is noodzakelijk, altijd. Als Arjen Lubach *De Avondshow* doet, of als Micha Wertheim berichten van het Transitieteam schrijft in *de Volkskrant*, is dat de enige manier waarop ik wereldnieuws kan verteren. Humor en harde grappen – die relativering is voor mij van levensbelang.’ ●

Neem nooit een beste vriend

Joshua weet zich geen raad met Lindsey, die zo verleidelijk is, maar die hem ook afschrikt. Tot ze voor Joshua gaat poseren en ineens haar masker afzet. Erna Sassen schrijft in *Neem nooit een beste vriend* vlammend en recht uit het hart over liefde, vriendschap en seks. Een gelaagd, hartverscheurend en tegelijk hilarisch verhaal over een groep stoere jongeren die ieder een kwetsbare kant blijken te hebben. *Neem nooit een beste vriend* is het vervolg op *Zonder titel*.

Neem nooit een beste vriend

Erna Sassen & Martijn van der Linden (ill.) Leopold, € 17,99 (15+)

PRIJS DER NEDERLANDSE LETTEREN VOOR **TOM LANOYE**

De Vlaamse romancier, dichter en toneelschrijver Tom Lanoye ontvangt dit najaar de Prijs der Nederlandse Letteren, de prestigieuze driejaarlijkse oeuvreprijs voor een literair auteur.

In 1985 verscheen de verhalenbundel *Een slagerszoon met een brillette*, het prozadebuut van de inmiddels 65-jarige Lanoye. Zijn autofictie over zijn jeugd in een middenstandersgezin, en over zijn ervaringen als leerling en zoekende homoseksueel op een strenge katholieke school, brachten hem vervolgens succes en maakten hem tot een door publiek én critici geliefd schrijver. Sindsdien werkt hij aan een veelzijdig oeuvre dat uiteenloopt van roman tot bewerkingen van toneelklassiekers. 'Tom Lanoye gebruikt de theatraliteit van literatuur in al haar gedaantes om zich uit te spreken over de echte wereld,' schrijft de jury onder voorzitterschap van Yra van Dijk over de nieuwe laureaat. 'Het is deze barokke, taalvirtuoze maar niet minder serieuze invulling van literair engagement die wij graag bekronen.' Enkele belangrijke romans van Lanoye zijn *Kartonnen dozen* (1991), *Sprakeloos* (2009) en *De draaischijf* (2022). Die laatste gaat over het Vlaamse intergenerationale trauma van culturele collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog, in zowel Antwerpen als in Den Haag. Behalve de eer zal Lanoye een geldbedrag van zestigduizend euro ontvangen. Het prijzengeld voor de Prijs der Nederlandse Letteren wordt ter beschikking gesteld door de Taalunie. De prijs zal worden uitgereikt door de Belgische koning Filip.

BOEK OVER **SCHRIJF- ONDERWIJS** EN HOE HET BETER MOET

Hoewel de Onderwijsinspectie al vijftien jaar tegenvallende resultaten van het Nederlandse schrijfonderwijs in po en vo constateert, verandert er weinig. In *Opdat wij schrijven* (red. Renske Bouwer, Micha Hamel, Suzanne van Norden, Jeroen Steenbakkers) schetsen docenten, leerlingen, lerarenopleiders, onderzoekers en schrijvers hoe het schrijfonderwijs heringericht en verbeterd kan worden.

Net als in het leesonderwijs staat ook in het schrijfonderwijs het aanleren van technische vaardigheden voorop. Al zo'n veertig jaar wordt schrijven hoofdzakelijk als technische taalvaardigheid onderwezen, en het schrijfproces als invuloefening. Daarbij ligt de nadruk op de vraag: hoe schrijf je, terwijl goed schrijfonderwijs zich idealiter eerst zou moeten richten op de vragen: waartoe schrijf je en wat schrijf je, alvorens het 'hoe schrijf je' aan de beurt komt. De redactie van **Opdat wij schrijven** bepleit daarom leesonderwijs dat is gebaseerd op de driehoek 1. leren schrijven vanuit inhoud; 2. leren schrijven als ambachtelijk proces; 3. leren schrijven als creatief proces. De bundel bestaat uit drie delen: in deel één staan bijdragen die het huidige Nederlandse schrijfonderwijs schetsen en breed inkaderen. In deel twee volgen bijdragen over wat er in de praktijk al gebeurt ter verbetering van het schrijfonderwijs. Deel drie sluit af met bijdragen die een nieuwe, ambitieuze visie op schrijfonderwijs helpen opbouwen. De bijdragen worden afgewisseld met columns van professionele schrijvers, dichters en leerlingen.

Opdat wij schrijven

Onder redactie van Renske Bouwer, Micha Hamel, Suzanne van Norden, Jeroen Steenbakkers

Pica, € 31,95

Zie ook **Stel creatief schrijven** centraal pagina's 4-6

Schrijvers- mythen

Hoe breng je in het huidige mediatijdperk jonge mensen in contact met literaire klassiekers? In **Schrijversmythen; Literatuur en schrijverschap tussen 1880-2020**

geeft Sander Bax een nieuwe visie op de literatuur van de afgelopen eeuw. De universitair hoofddocent Literatuurwetenschap, Cultuurgeschiedenis en Vakdidactiek Nederlands aan de Universiteit van Tilburg vertrekt in deze literatuurgeschiedenis niet vanuit een cultuurhistorische stroming, maar vanuit de manier waarop literaire schrijvers zich in de twintigste eeuw manifesteerden als publieke figuren in de media waardoor ze een grote maatschappelijke impact hadden.

Schrijversmythen; Literatuur en schrijverschap tussen 1880-2020
Sander Bax
Uitgeverij
Prometheus,
€ 35,-

In hun werk en optredens gaven die schrijvers vorm aan vaak tot de verbeelding sprekende verhalen over hun schrijverschap. Zo veranderden ze langzaam in een mythe. Bij die mythes bestaan verschillende veelvoorkomende schrijverstypes, zoals de bohemien, de antiburger, de Grote Schrijver of de literaire beroemdheid. In **Schrijversmythen** stelt Bax in elk hoofdstuk een van die types centraal, en maakt hij duidelijk hoe schrijvers uit diverse perioden dit type hebben gebruikt om hun identiteit als schrijver vorm te geven.

IK
BEN
VRIJ

Ik ben vrij
Lale Gül
Prometheus,
€ 22,95

Met **Ik ben vrij** komt Lale Gül met een vervolg op haar autobiografische debuutroman **Ik ga leven** (2021), waarin een jonge vrouw losbreekt uit een conservatief islamitische milieu. Na verschijnen deed het boek enorm veel stof opwaaien: Gül moest dealen met bedreigingen vanuit de gemeenschap van haar ouders. Ze kon niet meer over straat en verloor het contact met haar familie en jeugdvrienden. Evengoed was **Ik ga leven** een enorm succes: het boek werd meer dan 325.000 keer verkocht en Gül won onder andere de NS Publieksprijs, de Euregio Literatuurprijs voor Scholieren en de Pim Fortuyn Prijs. In haar vervolggroman schrijft Gül over haar nieuwe leven, als successchrijver en tegelijk als afvallige: ze geeft lezingen, krijgt nieuwe vrienden en wordt zelfs ontvangen door de burgemeester van Amsterdam, maar familie heeft ze niet meer. In **Ik ben vrij** onderzoekt Gül wat die nieuw verworven vrijheid voor haar eigenlijk betekent. Ja, het juk van het strenge geloof heeft ze afgeworpen. Maar hoe vrij ben je als je voortdurend haatberichten ontvangt, aangiftes moet doen en in rechtszaken belandt? Is de prijs die ze voor haar vrijheid heeft betaald het allemaal waard geweest?

Anjet
Daanje
wint
DE INKTAAP
2024

Het lied van ooievaar en dromedaris van Anjet Daanje is na het winnen van de Boekenbon Literatuurprijs (2022) en Libris Literatuur Prijs (2023) opnieuw bekroond. Tijdens een bruisende dag vol literaire activiteiten in de Rotterdamse Doelen is in het bijzijn van ruim vijfhonderd bovenbouwleerlingen uit het hele land De Inktap 2024 uitgereikt aan de Groningse auteur, die zelf niet aanwezig was en werd vervangen door haar uitgever Anton Scheepstra.

De Inktap is dé literaire jongerenprijs voor een van de winnaars van de drie grote literaire prijzen in het Nederlandse taalgebied van het afgelopen jaar. Vanaf september lezen jongeren uit de bovenbouw in het voortgezet onderwijs de winnende titels van de BNG Bank Literatuurprijs, de

Boekenbon Literatuurprijs en de Libris Literatuur Prijs, en kiezen daaruit hun favoriet. Het project draait niet alleen om het afwerken van een leeslijst: het discussiëren over de boeken, het uitwisselen van ideeën en het delen van een gemeenschappelijke literaire ervaring is de kern van de meerwaarde die De Inktap biedt. Dit jaar ging de strijd tussen, *De menseneter* (Tom Hofland, Querido), *De Mitsukoshi Troostbaby Company* (Auke Hulst, Ambo Anthos) en *Het lied van ooievaar en dromedaris* (Anjet Daanje, Passage). Het winnende boek dat uit elf aaneengeschaalde verhalen bestaat en zich centreert rond de jonggestorven negentiende-eeuwse schrijver Eliza May Drayden (gebaseerd op het leven van Emily Brönte) kreeg meer dan de helft van de stemmen. **De Inktap is een initiatief van Passionate Bulkboek en Stichting Lezen: inktaap.nl**

“ WIJ GAAN 5B VERSLAAN

Online zijn talrijke tools te vinden die docenten in het voortgezet onderwijs kunnen gebruiken bij het leesonderwijs. Van een overkoepelend platform, zoals Hebban in de Klas wil zijn, tot heel specifieke websites – soms met compleet uitgewerkte lessen, soms met verdiepende informatie.

Hebban in de Klas

Hebban in de Klas is de educatieve spin-off van de lezerscommunity Hebban. Docenten kunnen met een gratis klassen-account de leesactiviteit van hun leerlingen in kaart brengen en monitoren. Bijvoorbeeld door leesdossiers van individuele leerlingen of de leeslijstadministratie bij te houden. Wie heeft wat gelezen? Maar het belangrijkste is dat het creëren van een 'klascommunity' leerlingen stimuleert om meer te lezen. Hoe? Alleen al wanneer iedereen van elkaar kan zien welke boeken ze lezen en hoe die worden gewaardeerd, werkt dat als aanjager van de leeshonger. De docent kan dat vuurtje verder opkoken door bijvoorbeeld een discussie over een boek op gang te brengen. Of door themalijsten aan te maken, die mogelijk ook kunnen aansluiten bij de lesstof van andere vakken. En er kan natuurlijk een klassen-challenge worden gemaakt. 'Dit jaar gaan we met z'n allen 200 boeken lezen.' Of: 'Wij gaan klas 5b verslaan.'

Inmiddels zijn 1200 docenten van 800 scholen actief op Hebban in de Klas. Gezamenlijk hebben zij accounts aangemaakt voor 2500 klassen. Daarvan zijn er zo'n 1000 aangemaakt in schooljaar 2023/2024, goed voor bij elkaar 30.000 leerlingen. Op sommige scholen wordt het platform, dat eigendom is van de CPNB en is ontwikkeld met steun van Stichting Lezen, zo fanatiek gebruikt dat een coördinator nodig is om het beheer namens alle docenten te voeren.

Hebban in de Klas zette dit voorjaar een volgende stap in de uitbouw van de

community tot hét kennisplatform rond lezen voor docenten dat de initiatiefnemers hopen dat het wordt. Die stap is de lancering van een inspiratieomgeving. Docenten kunnen elkaar daar helpen door informatie met elkaar te delen: van themalijsten, die een docent in theorie voor heel Nederland kan bijhouden, tot hele lessen. Dat kan binnen een school worden gedeeld of met collega's in het hele land.

In deze omgeving komt ook het les-materiaal van de CPNB, bijvoorbeeld rond acties als de Boekenweek van Jongeren (met het jaarlijkse geschenk 3PAK) en Heel Nederland Leest. En natuurlijk: content van Hebban. Als de vijf man sterke redactie artikelen schrijft die ook in de klas nuttig kunnen zijn, is het een kleine stap om die door te plaatsen. Denk bijvoorbeeld aan een overzicht van romans over koningen in aanloop naar Koningsdag. Ook dat is een interessante themalijst.

Wat te lezen?

Verskillende sites bieden hulp bij het zoeken van het juiste boek. De Boekenvinder van het Literatuurmuseum bijvoorbeeld, of de community's Hebban (nationaal) en Goodreads (internationaal). Specifieker zijn Lezenvoordelijst.nl, queerboeken.nl of de boekentips bij de Canon van Nederland. Recensies en duiding zijn te vinden bij onder meer Vlogboek.nl (in video's) of de Uittrekselbank van NBD Biblion.

Praten over fragmenten

Waarom leerlingen met het literatuuronderwijs alleen cultureel en literair-esthetisch vormen? Een roman heeft meer te bieden dan informatie over de literaire stroming waar die toe behoort, of kennis over de manier waarop de structuur de boodschap versterkt. Een roman helpt lezers ook na te denken over uiteenlopende psychologische, morele en maatschappelijke vragen. Belangrijk is dan alleen dat leerlingen geen schriftelijke verwerkingsopdrachten krijgen die ze in hun eentje thuis maken, maar met elkaar in gesprek gaan.

Dat is het uitgangspunt van twee websites: pratenoverromanfragmenten.nl en pratenoverfictiefragmenten.nl, die docenten handvatten bieden om het gesprek te voeren – klassikaal of in groepjes. De eerste site, die in 2016 live

ging, is gericht op de bovenbouw van havo en vwo. Hij bevat fragmenten uit inmiddels 45 moderne Nederlandstalige romans. De tweede site, die enkele jaren later volgde, is gericht op het vmbo en de onderbouw van de havo en vwo. Daar staan 46 fragmenten van overwegend jeugdliteratuur. Voor ieder boek is een werkblad beschikbaar. Het lezen van ieder fragment en het bespreken van de bijbehorende vragen past binnen één lesuur.

De methode erachter is zeer doordacht. De werkgroepen, die beide onder leiding van Hans Goosen de sites hebben gevuld, hebben op basis van wetenschappelijk onderzoek gedetailleerde lessen uitgewerkt, die ze eerst in de praktijk hebben getoetst – onder meer door gesprekken in de klas op video vast te leggen en die

kritisch onder de loep te nemen. Wat werkt wel? Wat werkt niet? En hoe kan er worden bijgestuurd om het toch te laten werken?

Dat heeft niet alleen geleid tot verschillende uitgewerkte lessen (te vinden onder het kopje 'lessuggesties'), maar geeft docenten óók handvatten om met een zelf gekozen boek een vergelijkbare les op te zetten.

En er is nog zoveel meer

Klassiekersindeklas.nl

'Omdat alle leerlingen recht hebben op goed literatuuronderwijs en een kennismaking met klassiekers uit de Nederlandse literatuur', aldus initiatiefnemer Joke Brasser, die lessen en lessuggesties biedt over een gevarieerd palet aan oudere literatuur.

Lezenslessen.nl

'Ondersteuning en inspiratie aan docenten Nederlands om het leesplezier van vmbo-leerlingen en onderbouwleerlingen in havo en vwo te verhogen'. Initiatiefnemer Nicky de Boer biedt trainingen, lesmateriaal en een boekenclub om alles te weten te komen over het jeugdboekenaanbod.

Litlab.nl

Het digitaal laboratorium van de Universiteit Utrecht voor literatuuronderzoeken en begrijpend lezen op de middelbare school. Bevat proeven van academisch onderzoek naar literatuur (denk aan vragen als 'Hoe gaan teksten om met gendernormen?'), leesclubs, 'staaltjes' om teksten te leren duiden, en hulp bij het maken van een profielwerkstuk.

Literatuurgeschiedenis.org

De website van de KB en Taalunie biedt kennis, verdieping en inspiratie over de Nederlandse literatuur – met een aantal lessenseries, rond onder meer *Reis door het Apenland* en *De reis van de lege flessen*, bedoeld om leerlingen kennis te laten maken met deze teksten én een link te leggen met de actualiteit.

Fixdit.nu

En komen vrouwelijke schrijvers karig aan bod in het literatuuronderwijs? Het schrijverscollectief Fixdit heeft met steun van Literatuurgeschiedenis.org lesmateriaal gemaakt over Ida Simons, Bea Vianen, Mary Dorna en Virginie Loveling.

Lezen/luisteren met een app

Najaar 2023 lanceerde de online Bibliotheek de pilot-app LEES voor vmbo-leerlingen en mbo-studenten. De app biedt een jaar lang gratis toegang tot 120 e-boeken en luisterboeken.

Het aanbod varieert van sportbiografieën tot thrillers tot YA: laagdrempeligheid is een voorwaarde om jongeren aan het lezen te krijgen, en het aanbod moet aansluiten bij hun belevingswereld. Doel van de app is leesplezier stimuleren en jongeren bekender maken met het digitale aanbod van de online Bibliotheek. Daarnaast zal worden onderzocht tot welk leesgedrag LEES aanzet. Ook zonder lidmaatschap van de Bibliotheek kunnen leerlingen en studenten de app gebruiken: na het downloaden van de app kunnen ze direct lezen en/of luisteren. Ook na de beëindiging van de pilot kunnen ze dit blijven doen: met een jeugdlidmaatschap van de Bibliotheek hebben jongeren tot achttien jaar gratis toegang tot de online Bibliotheek.

Wij kijken 's avonds naar Feyenoord

Toen **Merlijn Huntjens** ooit een bundel van Jules Deelder uit de kast trok, wist hij: eindelijk heb ik het gevonden. Sindsdien heeft hij de poëzie nooit meer losgelaten. Al moet hij als artistiek leider van PANDA, een collectief van makers en literaire organisaties dat vanuit Heerlen voorstellingen ontwikkelt, workshops geeft en andere literaire projecten initieert, er wél bewust tijd voor vrijmaken.

Tekst
Maarten
Dessing
Foto
Gaby
Jongenelen

Uitleggen wat poëzie is? Merlijn Huntjens stond meermaals in de finale van het NK Poetry Slam en publiceerde gedichten in literaire tijdschriften van naam en faam. Maar om daaruit te concluderen dat hij dat zou kunnen, is een misvatting. 'Eerlijk gezegd weet ik niet goed wat poëzie is. Ik heb wel een vermoeden, maar ik schrijf juist om te onderzoeken wat dat allemaal kan zijn.' Ook als hij een workshop gedichten schrijven geeft aan leerlingen, legt hij het liefst niets uit. Hij deelt mee dat zij gaan schrijven. 'Ik heb liever dat ze een ongelukkig gedicht schrijven dan dat ze alleen maar doen wat ik zeg. Laat het ze maar uitproberen, het plezier van met taal spelen ontdekken. Zo speels werk ik zelf ook graag – al raak ik in de redactiefase voor publicatie, als je steeds opnieuw naar dezelfde tekst moet kijken, weleens vast in een schrijfgroef.' Uiteindelijk hebben jongeren toch wel een beeld van de kenmerken van

poëzie. 'Kortere zinnen, eindrijm, veel natuurbeelden,' somt Huntjens op. 'Vaak laten ze het ook op rap lijken. Wat maakt het dan uit dat hun stijl niet goed is of dat ze een te groot beroep doen op clichés? Belangrijker vind ik dat ze goed naar zichzelf en de ander kijken en poëzie gebruiken om iets persoonlijks te verwoorden.' Die aanpak levert altijd iets op. 'Ook in klassen waar zogenaamd niets mee te beginnen is. Dan komt zo'n jongen die een uur lang onderuitgezakt heeft gezeten, capuchon op, twee witte vraagtekens in zijn oren, met: "Mijn vader en ik praten nooit / wij kijken 's avonds naar Feyenoord." Geen briljante tekst, nee. Maar het zegt wél iets intiem over hem. Daarom vind ik het toch ontroerend.'

Waarom was de ontdekking van poëzie voor jou zo'n openbaring?

'Ik zat op de Bernard Lievegoed School in Maastricht. Al mijn klasgenoten waren superhandig, ik niet. In mijn koperen schaaltes zaten gaten, mijn genaaide jassen waren scheef en mijn

zelfportret leek niet op mij. Wat kon ik wel? Nu haalde ik vaak boeken uit de mediatheek. Ik kon me helemaal verliezen in de hoofdpersonen van *Joe Speedboot* of *De aanslag*. Maar toen ik *Moderne gedichten* van Jules Deelder vond, ging dat verder. Daar wilde ik echt iets mee.'

Wat was er zo bijzonder aan Deelder?

'Moeilijk te zeggen. Ik begreep er geen hol van. Maar ik wist: hier wordt een ander soort werkelijkheid geopend. Alsof je lang hebt gewandeld in een bos, dan op de parkeerplaats komt en daar opeens nóg een boom ziet die helemaal scheef is gegroeid en die je door zijn plek en vorm veel meer aangrijpt dan al die andere bomen die je net hebt gezien. Zonder dat je meteen snapt waarom die boom daar in zijn eentje staat of zo'n afwijkende vorm heeft.'

Maar je wilde hem wel begrijpen, neem ik aan.

'Toch niet. Mijn docent Nederlands heeft naar aanleiding van het boekverslag dat ik van *Moderne gedichten* maakte, uitgelegd waar sommige beelden aan refereerden. Toen merkte ik dat me dat niets uitmaakte. De andere manier van kijken en die andere manier van presenteren waren voor mij voldoende. Hoe sommige zinnen midden op de pagina staan in plaats van dat de hele pagina is gevuld. Zoiets alleen al. Daar wilde ik ook mee spelen.'

Toch heb je daarna geen schrijfpopleiding gevolgd.

'Mijn carrière is altijd organisch verlopen. Omdat ik voor het clubblaadje van de taekwondovereniging schreef over een droom, vroeg de vrouw van de grootmeester me of ik bij het Heerlens Schrijverscafé kwam. Zat ik daar als vijftienjarige tussen de pensionado's. De echte schrijvers, dacht ik toen. Daar zei weer een ander lid dat ik moest optreden. Via via kon ik toen op een poetry slam terecht. Zo werd het langzaam groter. Wel heb ik nooit gesolliciteerd voor een baan waarvoor ik, als toegepast psycholoog, ben opgeleid. Ik ben meteen gaan ondernemen: literaire projecten uit de grond stampen. Er zijn zoveel ideeën waar ik enthousiast van word. Gelukkig remmen anderen mij een beetje af.'

Waarom wilde je je teksten op het podium brengen?

'Het is heel leuk om contact te maken met publiek. Soms om ze in verwarring te brengen – dan ging ik bijvoorbeeld heel hard schreeuwen. Soms om ze aan het lachen te krijgen. Het is ook mooi dat een tekst op het podium nooit definitief is, zoals op papier. Door het net iets anders voor te dragen, laat je er lucht bij en wordt het gedicht weer fris. Maar ik ben gestopt met slammen.'

Waarom?

'Het werd een trucje. Ik wist precies wanneer het publiek ging lachen. Waarom zou ik dat doen? vroeg ik me af. Alleen omdat ik zelf wil *shinen*? Of geef ik het publiek echt iets? Ik kan sowieso slecht tegen routine. Met PANDA, dat Nina Willems en ik puur als performance duo zijn gestart, heb ik ook alle mogelijke vormen uitgeprobeerd: van een voordracht met iets erbij, tot volwaardige theatrale producties met installaties en video's. Steeds iets nieuws proberen. Dat doe ik nog altijd graag. Wel heb ik inmiddels geconcludeerd dat ik het allerliefst schrijf. En vooral: poëzie lees.'

“
**Ik wist:
hier wordt
een andere
werkelijkheid
geopend**

Merlijn Huntjens (1991) schrijft poëzie en teksten voor performances. Hij was in 2016, 2017 en 2018 finalist van het NK Poetry Slam. Hij publiceerde onder meer het chapbook *de zee zwaait terug* bij Wintertuin. Ook stond zijn werk in literaire tijdschriften als *Revisor*, *Tirade* en *Kluger Hans*. In 2015 richtte hij samen met Nina Willems het collectief PANDA op. Ooit bedoeld om

theatrale performances te ontwikkelen is dat inmiddels uitgegroeid tot een brede literaire organisatie die vanuit Zuid-Limburg tal van literaire projecten initieert op het snijvlak van taalkunst, poëzie en performance. Van literaire podia tot workshops in het primair en voortgezet onderwijs.

Lukt het wel te schrijven naast alle projecten van PANDA?

'Ik heb een indrukwekkende Google Calendar, waar ik met verschillende kleuren hele blokkenschema's bouw. Ook schrijven is op die manier ingepland. Dan werk ik twee, drie uur of nog meer met taal, terwijl ik me afscherm van de buitenwereld met zijn afspraken en appjes. Negen van de tien keer komt daar niets uit, maar dat geeft niet. Een paar keer per jaar sluit ik mezelf ook twee weken op – in een huisje in het Heuvelland of in Duitsland of Frankrijk.'

Alleen zo kan het spelen met taal iets betekenisvol opleveren?

'Dat denk ik wel. Ik probeer op nieuwe plekken te komen door de binnenwereld van gedachten en gevoelens te laten versmelten met de buitenwereld met zijn ervaringen en interacties. Ik probeer daarin een soort diepte te vinden. Maar dan moet je de rust nemen om weg te gaan van het dagelijkse leven. We denken allemaal wel dat we onszelf kennen omdat we steeds het narratief over onszelf herhalen. Maar dat is maar het puntje van de ijsberg. Alleen wat er aan de oppervlakte te zien is.'

Hoe bedoel je dat?

'Stel, ik vraag aan vijf mensen op het plein waarop ik uitkijk of ze vijftien minuten de tijd nemen om te beschrijven wat ze zien. Ik weet zeker dat ze vijf heel verschillende teksten maken, omdat ze eigenlijk alleen over zichzelf schrijven. Als een van hen begint over de fluitende vogeltjes op het plein, weet je zeker dat er iets in zijn of haar biografie te vinden is wat die vogeltjes verklaart. Het is mooi om dat in poëzie uit te diepen.' ●

de zee zwaait terug
Merlijn Huntjens
Wintertuin Uitgeverij,
€ 5,- (alleen nog als
e-book verkrijgbaar)

INTERVIEW

over lezen met
Lotje IJzermans

IK HOUD VAN WOORDEN

Afgelopen februari keerde de *VPRO Boeken* terug op de televisie met programmamaker en *Nooit meer slapen*-boegbeeld **Lotje IJzermans** als nieuwe presentator: 'Ik ben geen schrijver of literatuurcriticus, maar ik ben wel een interviewer die oprecht in de ander is geïnteresseerd. En mijn liefde voor literatuur is heel groot.'

Tekst
Mirjam
Noorduijn
Foto
Elisabeth
Tijssen

'De literatuur ontdekte ik op de middelbare school: Ik was een romantische puber en voelde me enorm aangetrokken tot de Tachtigers. Ik was gek op Marcellus Emants en Lodewijk van Deyssel en romans van Couperus als *Noodlot* en *Metamorfoze*. Wat ik heb verslonden is *Van de Koele Meren des Doods* van Frederik van Eeden. Dat diep tragische leven van Hedwig waaruit het haar niet lukt te ontsnappen, haar worsteling met liefde en seksualiteit: ik vond dat heftig om te lezen, maar dweepte tegelijkertijd met dat negentiende-eeuwse romantische fatalisme. Dat ik na de middelbare school Nederlands ging studeren was dan ook een uitgemaakte zaak. Maar als hivist moest ik naar de Hogeschool van Amsterdam. Ik had verlangd naar de universiteit en gehoopt op discussies en uitwisseling van ideeën – maar dat gebeurde niet: de opleiding was schools en saai. De lessen van Herman

Pleij waren nog wel leuk, maar verder vond ik er helemaal niks aan. Via de avondopleiding heb ik mijn studie uiteindelijk braaf afgemaakt, maar voor de klas heb ik nooit gestaan.'

En dus werd je muzikjournalist en presentator van legendarische popprogramma's als *Nozems-a-gogo* en *Villa 65* – vanwaar die afslag?

'Bij ons thuis draaide vroeger alles om muziek. Mijn moeder hield van klassieke muziek. En mijn oudere broers en zussen – ik was een nakomertje in een gezin van zeven – luisterden altijd naar popmuziek: Bowie, Lou Reed.... Zijn muziek ligt direct in het verlengde van die romantische boeken – ook een tikeltje zwart en duister. Overigens is het niet zo dat er bij ons thuis niet gelezen werd, hoor. Boeken waren een vanzelfsprekend onderdeel van het gezin. Ik las veel en divers: *De appel* van Dick Bruna ken ik nog steeds uit mijn hoofd.

En oh ja – ik was weg van die grote, lange boeken van Piet Worm, over de avonturen van drie paardjes; en natuurlijk *De grote reis van Lelou Swalijs*: daarin gaat een meisje met haar grootmoeder haar vader in de bergen zoeken, en komt dan heksen en trollen tegen – vreselijk eng, bijna te eng om te lezen. Wat ik me nu ineens ook herinner: die Jaap ter Haar-boeken over Tuffy, een onzichtbaar radio- en televisiemannetje dat zich vliegensvlug kon verplaatsen en radio's en televisie repareerde en mensen en dieren in nood hielp. [lachend] Daarna stopte de kinderliteratuur en ben ik in een keer overgestapt op de Witte-Raven-pockets, die meisjesboeken van Leni Saris – ook een vorm van romantiek.'

Je bent als presentator van VPRO Boeken toch weer teruggekomen bij de literatuur.

'De liefde voor de literatuur is nooit weg geweest, ik ben altijd blijven lezen. Al was ik na mijn studie-ervaring wel klaar met de Nederlandse literatuur en ben ik uitgeweken naar Amerikaanse schrijvers toen ik *The World According to Garp* van John Irving las – wat een ontdekking was dat: zo vindingrijk en meeslepend; zo vrij en anders dan wat ik kende. Ik ging steeds meer Amerikanen lezen: Philip Roth, Annie Proulx, Jonathan Franzen. Van hem was ik echt fan: hij kan als geen ander schrijven over disfunctionele gezinnen en heeft een scherp oog voor het menselijke tekort. Ja, ik lees graag verhalen over van die families in crisis: ze laten zien hoe bepalend je afkomst is. Neem dat boek van vorig jaar, over die tweelingzussen die bij verschillende gezinnen ter adoptie worden afgestaan, *De onbedoelden*. Dat ikzelf een tweeling heb, speelt vast mee, maar wat een rijk verhaal met sterke personages schreef Cobi Baars. Ik weet niet of er een rode draad in mijn leesgeschiedenis is, maar wat ik wel weet is dat als je mij in een willekeurige boekwinkel dropt, ik vanzelf uitwijk naar literaire familiegeschiedenissen.'

Sinds wanneer lees je weer Nederlandstalige boeken?

'Het keerpunt kwam toen ik in 2002 als eindredacteur van *De Avonden* naast Wim Brands belandde: ik richtte me op films en Wim Brands op boeken – hij was een echte literaire connaisseur. *De Avonden* voelde als een culturele en literaire speeltuin – zo werd ik weer enthousiast voor de Nederlandse litera-

tuur. Menno Wigman bijvoorbeeld: zo'n goeie dichter was hij. Er spreekt een enorme melancholie en eenzaamheid uit zijn poëzie, en ook woede. Ik houd van de scherpste in zijn taal, en zijn ritmische zinnen. Maar alles wat ik nu zeg, doet zijn werk eigenlijk tekort.

Op mijn initiatief startte toen ook de verhalenwedstrijd Duizend Woorden. Iedere week werd het beste ingezonden verhaal van een aspirant schrijver voorgelezen in *De avonden*, en daarna besproken door auteurs als Thomas Verbogt, Manon Uphoff, Gebrand Bakker... Eigenlijk heb ik twee jaar lang een gratis workshop schrijven gehad: ik heb leren begrijpen wat schrijven betekent en ben kritischer gaan lezen, ook daardoor ben ik Nederlandse schrijvers weer meer gaan waarderen. Al die leuke, jonge vrouwen van nu, Maartje Wortel, Niña Weijers, Lisa Weeda... die lees ik heel graag.'

Wat maakt een boek goed?

'De schrijver moet met verwondering naar de werkelijkheid kijken, en daar met taal glans aan geven. En ik wil levensechte personages met wie je kunt meeleven. Humor hoeft voor mij niet per se, al houd ik wel van een zeker absurdisme en lichtvoetig taalgebruik. Ik heb bijvoorbeeld genoten van *Een soort eelt*, de tragikomische debuutroman van Rinske Bouwman over een jonge vrouw in rouw die zich door het leven worstelt. Dat boek heb ik trouwens voor VPRO Boeken gelezen.'

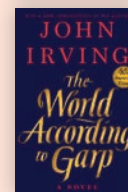
Zijn er schrijvers die je door je werk hebt ontdekt en anders niet gelezen zou hebben?

'Ja – Bart Moeyaert, die kende ik alleen van naam. Ik ontving hem vanwege *Een ander leven*, een deel in de reeks Privé-domein die ik sowieso prachtig vind. Ik was verrast door hoe hij schrijft, door zijn blik op zichzelf en de ander. En er was ook herkenning in het coming-of-age-verhaal. Die twaalf minuten waren zo voorbij. Ik had het gevoel nog lang niet klaar te zijn met hem. Toen heb ik hem gevraagd de week daarop langs te komen in *Nooit meer slapen*. Niets is zo leuk als schrijvers interviewen: zij zijn van het woord – en ik houd heel erg van woorden, van het schrift. Mijn man, die de Rietveld Academie heeft gedaan, zegt altijd, "Jij houdt alleen maar van kunst met letters."

Het is trouwens een misverstand dat VPRO Boeken elitair is, omdat het zich

richt op literatuur: je hoeft echt geen gymnasiast te zijn om de interviews te kunnen volgen. Ik probeer de boeken altijd ook in een universele context te plaatsen, om mensen die het boek niet kennen er toch bij te betrekken. Ik hoop vooral dat ik in mijn interviews het plezier dat ik aan de boeken heb beleefd, weet over te brengen op de kijkers en luisteraars.' ●

vpro.nl/boeken: het nieuwe seizoen van het wekelijkse boekenprogramma vanuit Bibliotheek Neude in Utrecht start op zondag 8 september, 17.40 uur, NPO 2.

Lotje IJzermans

(Tilburg, 1959) begon haar carrière als muziekjournalist bij tijdschrift *Vinyl* na een studie Nederlands aan de Hogeschool van Amsterdam. Vanaf 1986 werkt ze als programmamaker bij de VPRO. Eerst op het toenmalige Radio 3, met popprogramma's als *Nozems-a-gogo* en *Villa 65*, later ook op de televisie. Vanaf 2005 toen ze eindredacteur van cultuurprogramma *De Avonden* werd, verbreedde haar werk zich. Behalve over muziek, voerde ze gesprekken over film. Daarnaast presenteerde ze de verhalenwedstrijd Duizend Woorden in samenwerking met NRC Handelsblad en uitgeverij Nieuw Amsterdam, en werd ook lezen haar werk. In 2014 richtte ze het VPRO Radio 1 programma *Nooit meer slapen* op, waar ze de vrijdagavond presenteert. Sinds 2024 presenteert zij ook het literaire tv-programma *VPRO Boeken*. Ze leest het liefst 's avonds in bed: 'Dat is de beste manier om de dag mee te eindigen.'

1986-1996

Nozems-a-gogo en *Villa 65*, Radio 3

1996-2005

Regisseur *Lola da Musica* en andere tv-programma's **2005-2013**

Eindredacteur/presentator *De Avonden*

2013

Scenarioschrijver NTR-film *A Long Story*

2014-nu

Eindredacteur/presentator *Nooit meer slapen*

2020-2021

Muziekpodcast

Psychocandy

2024

Presentator *VPRO Boeken*

“ IK BEN UIT DIE BENAUWDE CIRKEL ONTPLOFT

Jeska Verstegen heeft een metamorfose ondergaan. Na tientallen jaren van vrolijke kinderen en lieve elfjes tekenen, besloot ze het keurslijf af te schudden. Haar nieuwe, spannende en meer ingetogen stijl van illustreren wordt breed omarmd en leverde haar al verschillende nominaties en een overzees contract op.

Jeska Verstegen legt kleine tekeningetjes in een vierkant op de tafel van haar Amsterdamse bovenwoning om uit te leggen wat er aan die ommezwaai voorafging. ‘Ik ben heel beschermd opgevoed, mijn moeder wilde niet dat ik uitloog. Dus ging ik in Antwerpen studeren, dat was dichtbij. Reclamatetekenen. Ik heb me daar ontzettend eenzaam gevoeld en ben met mijn opleiding gestopt. In de tijdschriftenwereld was in die tijd goed geld te verdienen. Ik kreeg opdrachten voor *Libelle* en *Bobo* en begon boeken te illustreren in een meer commerciële hoek. Zo raakte ik helemaal verstrikt in een web van hypotheeken en verzekeringen en verwachtingen van opdrachtgevers en had het gevoel dat ik daar niet uit kon. Zes jaar geleden gebeurde er iets heel verdrietigs in mijn leven, waardoor ik plotseling helemaal niets meer had. Ik dacht: dit is het moment om mezelf opnieuw uit te vinden. Dat was ontzettend lastig,

daarom gaf ik mezelf kleine opdrachtjes. Ik maakte een sjabloon van een blaadje en probeerde daar iedere dag iets nieuws van te maken om mezelf te herontdekken. Langzaam kwam de durf om alleen met vormen te gaan werken en liet ik het schetsen los.’

Beer is nooit alleen

Na het blaadje volgde een beertje, zo laat ze zien. ‘Dat zette ik onderaan mijn mail, zo van: jongens, ik ga het voortaan anders doen. Redacteur Eefje Buenen zag dat en zei: “Ik vind dat beertje zo leuk! Kun je daar geen boek van maken?” Ik was toen net bezig met het schrijven van *Ik zal je bewaren* en twee verhalen tegelijk – dat lukte niet. Ik vroeg Marc Veerkamp, een goede vriend, om het verhaal te schrijven. Dat werd *Beer is nooit alleen*, een verhaal over de soms broze balans tussen ruimte vinden om alleen te zijn zonder je eenzaam te voelen. Het prentenboek werd aangekocht door verschillende

Jeska Verstegen

landen en door *The New York Times* verkozen tot een van de tien best geïllustreerde kinderboeken van het jaar.'

Water en kleuren

'Ik ben uit die benauwde cirkel ontploft,' zegt ze over haar metamorfose. Intussen vergaat het haar goed. Samen met Marco Kunst maakte ze het sprookjesachtige, filosofische dubbelverhaal *Het touw en de waarheid*, dat vorm kreeg tijdens hun gezamenlijke rondjes Vondelpark. 'We maakten afwisselend een spread tekst en een spread tekeningen. Dat is geweldig, want zo kun je helemaal meegesleurd worden in de wereld van het boek. Het water dat deinst en doet, dat zowel eng kan zijn als troostend; de kleuren, die je kunnen redden of juist in problemen kunnen brengen.' Het boek werd genomineerd voor de Woutertje Pieterse Prijs en tijdens de prijsuitzending raakte presentator Frits Spits niet uitgepraat

over de tekeningen: 'Zo prachtig, ik zou ze wel aan de muur willen hangen.'

Sneltrainvaart

In april verscheen een nieuwe parel, *De boom die een wereld was*, dat ze maakte met Yorick Goldewijk. 'Het werk van Yorick is soms een beetje griezelig en donker, dat spreekt me heel erg aan. Het heeft altijd die dubbele laag. Tijdens het maken is het boek om ons heen gegroeid, als een fijne jas.' Terwijl de vierkante tekeningetjes weer in een doosje verdwijnen, zegt ze samenvattend: 'Ik merk dat ik nu mezelf ben, dat straalt door mijn tekeningen heen. Ik ben losgebroken, ben mijzelf gaan her-schikken en zo is in sneltrainvaart mijn pad veranderd. Ik maak nu werk dat veel beter bij mij past. Wat ik nooit durfde te hopen: het gaat ook wonderbaarlijk goed met mijn opdrachten. Pas geleden heb ik zelfs een contract getekend met een New Yorks agentschap, dat is heel erg spannend.' ●

“
Ik maak
nu werk
dat veel
beter bij
mij past

Jeska Verstegen

(1972) studeerde publiciteitsgrafiek aan het Stedelijk Instituut voor de Sierkunsten in Antwerpen en werkte daarna als illustrator in de tijdschriftenbranche. Ze debuteerde in 1995 als kinderboekillustrator in de verzamelbundel *Roltrap naar de maan* en illustreerde sindsdien zo'n tweehonderd titels. In 2020 debuteerde ze als schrijver in *Ik zal je bewaren*, een verhaal over haar jeugd. Dit jaar werd *Nog lang geen later* met gedichten van Kees Spiering en tekeningen van haar hand genomineerd voor de Boon voor jeugdliteratuur. *Umbrador* met tekst van Marieke Smithuis en *Het touw en de waarheid* dat ze maakte met Marco Kunst haalden beide de shortlist van de Woutertje Pieterse Prijs 2024.

SAMEN VOOR VERBETERING

‘Start met een PLG.’ Basisschool-leerkracht **Daisy Mertens** en **Anne van Buul**, docent-onderzoeker aan Hogeschool De Kempel, raden het iedereen aan. In zo’n professionele leergemeenschap (PLG) werken leerkrachten vanuit een gezamenlijke ambitie aan het onderzoeken en verbeteren van het onderwijs. De PLG van Daisy en Anne, opgezet in samenwerking met de Open Universiteit, draaide om de leraar als leesbevorderaar. Drie jaar lang bogen ze zich over de vraag: hoe krijg je leraren en aanstaande leraren aan het lezen?

Tekst
Wupke van
der Torren

Daisy
Mertens

“
Er zijn vlammetjes
gaan branden
voor kinderboeken
die misschien ooit
gedoofd waren

‘Een vragenlijst en een gesprek, daar begonnen we mee. We vroegen collega’s of ze gemotiveerde of niet-gemotiveerde lezers waren, en hoe dat kwam. Dat leverde mooie gesprekken op. Iedereen begon over de verplichte leeslijst op de middelbare school, maar ook over hoe ze door hun ouders altijd werden meegenomen naar de bieb, of juist dat er vroeger geen geld was voor kinderboeken. Ongeveer de helft van de collega’s op de drie scholen die meededen aan de PLG, bleken gemotiveerde lezers. Veel meer dan we dachten.

Met die kennis kun je je interventies toespitsen. De al gemotiveerde lezers zijn makkelijk te bereiken door *nudges*, duwtjes in de goede richting. Op studiedagen maken we bijvoorbeeld tijd voor boekpromotie en het delen van werkvormen over leesbevordering. Hierdoor neemt de kennis over kinderboeken bij het hele team toe. Ook een inspirerende startbijeenkomst – wij hebben Naomi Smits uitgenodigd – kan helpen het enthousiasme aan te wakkeren.

Bij de niet-gemotiveerde lezers werkt het om daarnaast aandacht te besteden

“
Ik hoop heel
erg dat veel
afstudeerders op
hun scholen met
een leesclub
beginnen

Anne
van Buul

‘Ook bij onze studenten op De Kempel hebben we onderscheid gemaakt tussen gemotiveerde en niet-gemotiveerde lezers. De niet-gemotiveerde lezers bleken veel te hebben aan een ‘Boek van de week’: tijdens de lessen Nederlands zetten we wekelijks een boek in de kijker. Er wordt een stukje voorgelezen en daarna kunnen kinderen het boek lenen. Dit draagt bij aan de repertoirekennis en aan de leesmotivatie. Wat ook goed werkt is het faciliteren van bibliotheekbezoek. De zwervboekenkast en

het klassikaal bespreken van een gezamenlijk gelezen boek bleken weinig effectief. Dat laatste zou echter kunnen komen doordat we dat maar één keer in de opleiding hebben gedaan.

Onze studenten gingen daarnaast ook tijdens hun stage aan de slag met kinderboeken. Dan moet je een bepaald boek wel echt lezen, je kunt niet lesgeven over een boek dat je niet kent. Tot slot gaven de deeltijdstudenten aan dat ze beter wisten hoe belangrijk een helpende volwassene is in de leesontwikkeling van kinderen, en dat ze daardoor meer waren gaan lezen.

Het is mooi dat de scholen die meededen aan de PLG echte voorbeeldscholen zijn geworden. We sturen onze studenten erheen, en vragen leerkrachten om wat te komen vertellen op de opleiding.

aan het sociale aspect van lezen. Zo zoeken we bijvoorbeeld samen rijke teksten voor close-readinglessen en begonnen we een leesclub, naar voorbeeld van de leesclub op De Kempel. Dat is het fijne van die PLG: je komt van verschillende scholen en kunt elkaar inspireren.

Uiteindelijk streefden we naar een cultuurverandering, met behulp van intentionele interventies zoals een bookflicxwand, een soort Netflix-achtige wand om boeken te presenteren. Dit bleek statistisch gezien dan wel niet effectief, maar de positieve framing van boeken en lezen heeft hoe dan ook invloed, daar ben ik van overtuigd. Het kost tijd, zo'n cultuurverandering, en veel dingen kun je niet plannen. Laatst kwam een kind bijvoorbeeld vragen of hij *Missie afbreken* van Pieter Koolwijk mocht lenen, want dat wilde zijn juf graag lezen. Dan heb ik daar bij de koffie een gesprekje over met die juf. Zulke gesprekjes laten zien dat er vlammetjes zijn gaan branden voor kinderboeken die misschien ooit gedooft waren.' ●

Dit jaar stopt de PLG, maar we gaan natuurlijk door met alle effectieve interventies. Momenteel denken we na over een vervolg, regionaal en landelijk. Van het begin af aan wilden we dat de PLG niet alleen iets van de zes deelnemers was. Bij Daisy op school is het bijvoorbeeld opgepakt door de werkgroep taal, en bij De Kempel werken alle leerkrachten Nederlands inmiddels met het 'Boek van de week'.

Over de leesclub kregen we veel vragen, dus hebben we een flyer gemaakt met aanbevelingen. Ook werken we aan een teamgids voor scholen, met uitgeschreven werksessies waarmee je als team zelfstandig een professionaliseringsslag kunt maken op het gebied van leesbevordering. Verder hoop ik echt dat veel afstudeerders op hun scholen een leesclub beginnen. Dat werkt zo goed voor het enthousiasme en de kennis over kinderboeken.' ●

Foto: Jan Reinier van der Vliet

COLUMN

Frank Nellen (Roosendaal, 1982) is jurist en schrijver. Zijn tweede roman, *De onzichtbaren*, werd bekroond met de Boekhandelsprijs 2024 en belandde op de shortlist van de Libris Literatuurprijs en de E. du Perronprijs. Frank geeft les aan de Universiteit Maastricht, waar hij in 2017 promoveerde op een fiscaal onderwerp.

Chaos, Picasso en een leesverslag

Mijn middelbareschooltijd heb ik beleefd als een nogal chaotische periode. Dit kwam doordat ik mijn agenda niet vulde met huiswerkopdrachten, maar met strips en cartoons. Destijds was dát het eindpunt van mijn verbeelding: een verzameling kronkelige lijntjes die een of ander slap verhaal moesten overbrengen. Mijn helden hadden weinig overtuigende namen zoals 'Kees het waterhoofdkind' en 'Superbaby'. Het zal niemand verbazen dat mijn creaties nauwelijks lof oogstten onder mijn klasgenoten.

“
Waar een leesverslag al niet goed voor kan zijn

Dan die chaos. Hoe vaak is het niet gebeurd dat ik onverwachts een proefwerk voor mijn kiezen kreeg omdat Kees' waterhoofd de toetsdatum in mijn agenda onleesbaar had gemaakt. Aangespoord door de misprijzende blikken van leraren besloot ik om mijn carrière als striptekenaar op te geven. Het was een beslissing waar ik nog altijd volledig achter sta.

Toch heb ik mijn verbeelding niet aan de wilgen gehangen. Op een avond – ik zat nog steeds op die middelbare school – las ik in mijn agenda dat ik de volgende dag een leesverslag voor Engels moest inleveren. Ik had echter geen Engels boek geleend in de schoolbibliotheek en kon er thuis ook niet meer aan komen. Toen ben ik maar gaan fantaseren. Ik verzon een boek, compleet met personages en een uitgewerkte verhaallijn. *Alone in the Streets* was de titel van mijn niet-bestaande boek. Het ging over een jongen die zijn gewelddadige thuissituatie was ontvlucht en een poos op straat leefde. Een ietwat treurig verhaal

dat ik keurig verwerkte in mijn leesverslag. De volgende dag gaf ik het met een uitgestreken gezicht aan de leraar. Verbeelding is de stem van durf, zei de Amerikaanse schrijver Henry Miller ooit.

Ik ben ermee weggekomen. De leraar had niets door en gaf me een zeven. En gelukkig viel het ook mee met de gewetensbezwaren. Het was namelijk niet zo dat ik lui was, of dat ik niet van lezen hield. Ik was eenvoudigweg terechtgekomen in een noodsituatie waarin alleen mijn verbeelding nog uitkomst bood. Ik kon niet afgaan op de verhalen van anderen, maar moest er zélf een ophoesten. En dat heb ik toen gedaan. Je zou kunnen zeggen dat de kiem voor mijn latere schrijverschap op die avond is gelegd. Waar zo'n leesverslag al niet goed voor kan zijn...

AGENDA

JUNI

7-9 JUNI

Poetry International Festival,
Rotterdam

poetryinternational.com

12 JUNI

Dag van de Jonge Jury

in TivoliVredenburg, Utrecht Tijdens de Dag van de Jonge Jury wordt bekendgemaakt welk boek de Prijs van de Jonge Jury 2024 krijgt. Genomineerd zijn 24 uur van Marcel van Driel, *Catch* van Elvin Post en *Jimi Fender Johnson* van Buddy Tegenbosch.

jongejury.nl

19 JUNI

Bekendmaking Griffels en Penselen

hebban.nl/kinderboekenweek/griffels-en-penselen

20-30 JUNI

Zomerlezen

Bij aankoop van minimaal € 15,- aan Nederlandstalige boeken krijg je het Zomerlezengeschenk *Flamingo Beach* van Suzanne Vermeer cadeau.

cpnb.nl

13-22 SEPT

Boekenweek van Jongeren

Astrid Boonstoppel, Michel van Egmond en Sholeh Rezazadeh schrijven dit jaar 3PAK, het geschenk van de Boekenweek van Jongeren. Tijdens de campagne, die van 15 tot en met 22 september plaatsvindt, worden 119.000 exemplaren van 3PAK verspreid. Voorafgaand wordt het Beste Boek voor Jongeren uitgereikt in twee categorieën: Nederlandstalig en Vertaald. Tien boeken zijn genomineerd.

boekenweekvanjongeren.nl

14 SEPT

Uitreiking Thea Beckman Prijs en Jonge Beckman in Archeon

archeon.nl

27 SEPT

Kinderboekenbal

Uitreiking van de Gouden Griffel en het Gouden Pensel

hebban.nl

28 SEPT-5 OKT

Week van het Nederlands

weekvanhetnederlands.org

Foto: Jiliann Algera (Astrid Boonstoppel) & Frank Ruiter (Sholeh Rezazadeh)

AUGUSTUS

28 AUG

De Beste Boeken Live

besteboekenlive.nl

SEPTEMBER

1 SEPT

Start Jonge Jury

jongejury.nl

6 SEPT

Bekendmaking Hebban Debuut Prijs '24

hebban.nl

8-14 SEPT

Week van Lezen en Schrijven

12-14 SEPT

Read My World Internationaal Literatuur Festival

readmyworld.nl

PABO-CONGRES

1 OKTOBER
2024
BIBLIOTHEEK
NEUDE
UTRECHT

RUIM BAAN VOOR LEZEN

OVER MEER, GEVARIEERDER
EN DIEPGAANDER LEZEN

Lezen toekomstige leraren nog? Van leraren in spe mag je verwachten dat zij (kinder)boeken kennen en er in de klas enthousiast mee aan de slag gaan. Dat zij weten wat het grote belang van leesvaardigheid en leesplezier is en daarom van lezen en leesbevordering echt werk weten te maken in de praktijk.

Met het congres *Ruim baan voor lezen* op 1 oktober 2024 biedt Stichting Lezen pabo-docenten handvatten om daaraan te werken in de opleiding. Door nieuwe inzichten met elkaar te delen en door inspirerende presentaties, workshops en sprekers. Er gebeurt al veel moois in de opleidingen, maar het kan nog beter. Het moet uit de lengte en de breedte komen, én uit de diepte.

Sprekers zijn onder anderen Wenckje Jongstra (KPZ), Mirjam Snel (Kennistafel Effectief Leesonderwijs) en Iris Kamp & Yvette Jansen (HAN).

De presentatie is in handen van Angela Esajas.

Kijk voor het volledige programma van *Ruim baan voor lezen* op lezen.nl.

Lezen
STICHTING LEZEN

Steun tijdschrift
**Lezen met een
vrijwillige bijdrage
van €15,- per jaar**

Zo kunnen wij het blad blijven maken! Alvast bedankt voor uw medewerking.

Hoe kunt u bijdragen?:

Maak **€15,-** of meer over naar rekeningnummer:
NL71 ABNA 0106 1306 68
onder vermelding van Tijdschrift Lezen.

Of scan deze
QR-code
voor betaling.

